

Broj: 1518/11

PREVENCIJA EKSPLOATACIJE DJECE U JUGOISTOČNOJ EVROPI

PROSJAČENJE DJECE U REPUBLICI SRPSKOJ

Izveštaj Ombudsmana za djecu Republike Srpske

Banja Luka, oktobar 2011

I UVOD

U okviru Mreže ombudsmana za djecu Jugoistočne Evrope - CRONSSE, a uz podršku Save the Children Norway, Ombudsman za djecu Republike Srpske, zajedno sa institucijama ombudsmana Srbije, Vojvodine i Crne Gore započeo je rad na zajedničkom projektu „Zaštita djece od ekonomskog iskorišćavanja“.

Prosjačenje je jedan od najprisutnijih oblika iskorišćavanja djece, a ovim istraživanjem trebalo bi doći do odgovora na brojna pitanja, između ostalog u kojoj mjeri je prisutno prosjačenje djece u Republici Srpskoj, šta su uzroci koji dovode do ovog oblika iskorišćavanja djece, uzrast i pol djece evidentirane u prosjačenju, mjere koje preduzimaju nadležni organi u vezi sa prosjačenjem djece, posebno u dijelu prevencije ove pojave, saradnja nadležnih institucija i način na koji oni vide rješavanje ovog pitanja.

II OVLAŠĆENJA OMBUDSMANA ZA DJECU

Ovlašćenja Ombudsmana za djecu¹ zakonom su jasno utvrđena.

U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala.²

Ombudsman za djecu:

- prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj, koji se odnose na zaštitu prava djece, s odredbama Ustava Republike Srpske, UN Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta,
- prati primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djece,
- prati povrede prava i interesa djeteta,
- predlaže preduzimanje mjera za zaštitu i promociju prava djeteta, kao i za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju prava i interese djeteta.³

Ombudsman za djecu ima pravo uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja su privremeno, na osnovu odluke nadležnog organa, smještena kod pravnih i fizičkih lica, uključujući i pravo pristupa prostorijama u kojima se dijete nalazi, kao i pravo nesmetanog pristupa zavodima za izvršenje sankcija i drugim mjestima na kojima se nalazi dijete koje je lišeno slobode.⁴

U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu je ovlašćen da organima državne uprave, organima, odnosno, službama jedinica lokalne samouprave, kao i drugim pravnim i fizičkim licima koji obavljaju poslove u vezi sa djetetom, predlaže preduzimanje

¹ Zakon o Ombudsmanu za djecu, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 103/08

² Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 3.

³ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 5.

⁴ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 10.

mjera za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju njihova prava i interese, da upozori na nepravilnosti, te da zahtijeva da dobije izvještaje o preduzetim mjerama.⁵

Ombudsman za djecu može da podnese poseban izvještaj Narodnoj skupštini kada ocijeni da je to potrebno radi preduzimanja mjera od značaja za zaštitu prava i interesa djece.⁶

III RELEVANTNI PROPISI

Međunarodni propisi

Međunarodni propisi koji se odnose na zaštitu djece od ekonomskog iskorišćavanja su:

- Konvencija o pravima djeteta⁷
- Fakultativni protokol o prodaji djece, dečijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, uz Konvenciju o pravima djeteta⁸
- Konvencija br.182 o najgorim oblicima dječijeg rada, 1999⁹
- Preporuka br. 190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada¹⁰
- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda¹¹
- Evropska socijalna povelja¹²
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima¹³
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima¹⁴

Prema **UN Konvenciji o pravima djeteta**, djetetom se smatra svaka osoba koja je mlađa od 18 godina, osim ako se, na osnovu zakona koji se odnosi na dijete, punoljetstvo ne stiče ranije¹⁵.

⁵ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 9.

⁶ Zakon o ombudsmanu za djecu, član 17

⁷ Konvencija o pravima djeteta usvojena je na Generalnoj skupštini UN 20.novembra 1989.godine, BiH je preuzela Konvenciju odlukom o sukcesiji 1993.godine, objavljena je u Službenom listu SFRJ broj 15/90

⁸ Fakultativni protokol Službeni list SRJ "Međunarodni ugovori" br. 7/2002- Fakultativni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dečijoj pornografiji, uz Konvenciju o pravima djeteta

⁹ Konvencija br.182 o najgorim oblicima dječijeg rada zaključena u Ženevi 1999

¹⁰ Preporuka br.190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada donesena u Ženevi 1999

¹¹ Evropska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda stupila na snagu 1950 godine i dio je Ustava BiH

¹² Evropska socijalna povelja stupila je na snagu 1965.godine, revidirana je 1996.godine.BiH je ratifikovala revidiranu povelju 2008.godine.Evropska socijalna povelja objavljena je u Međunarodnim ugovorima broj 6-08

¹³ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen je na Generalnoj skupštini UN 1966.godine, dio je Aneksa I na Ustav BiH

¹⁴ Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima usvojen je na Generalnoj skupštini UN 1966.godine, dio je Aneksa 1 na Ustav BiH, objavljen u Službenom listu SFRJ broj 7/71

¹⁵ Konvencija o pravima djeteta, član 1.

Države potpisnice UN Konvencije o pravima djeteta obavezuju se na preduzimanje svih odgovarajućih zakonodavnih, administrativnih, socijalnih i obrazovnih mjera radi zaštite djeteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualnu zloupotrebu, dok je na brizi kod roditelja, zakonitih staratelja ili nekog drugog lica kome je povjerena briga o djetetu.¹⁶

U Konvenciji se naglašava značaj zaštite djece od ekonomske eksploatacije i rada na poslu koji može biti opasan ili ometati obrazovanje djeteta ili štetiti zdravlju djeteta, odnosno njegovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom ili socijalnom razvoju.

Radi primjene odredaba ovog člana, države se obavezuju na preduzimanje zakonodavnih, administrativnih, socijalnih i obrazovnih mjera. U tom cilju, a imajući u vidu odgovarajuće odredbe drugih međunarodnih instrumenata, države članice posebno:

- a) određuju minimalnu starost za zapošljavanje;
- b) obezbjeđuju regulisanje radnog vremena i uslova rada;
- c) određuju odgovarajuće kazne ili druge sankcije kako bi se osigurala efikasna primjena odredaba ovog člana.¹⁷

UN Konvencija takođe obavezuje i na zaštitu djece od svih drugih oblika eksploatacije štetne za dijete.¹⁸

Države članice obavezuju se na preduzimanje svih odgovarajućih mjera za bolji fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju djeteta koje je žrtva nekog oblika zanemarivanja, eksploatacije, zloupotrebe, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja ili oružanih sukoba. Takav oporavak i reintegracija se odvijaju u sredini koja podstiče zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo djeteta.¹⁹

Radi postizanja ciljeva Konvencije o pravima djeteta (imajući u vidu da Konvencija priznaje pravo djeteta da bude zaštićeno od ekonomskog iskorišćavanja i od obavljanja bilo kakvog rada koji bi mogao da bude opasan ili bi ometao školovanje djeteta ili bi bio štetan po zdravlje djeteta ili fizički, mentalni, duhovni, moralni ili društveni razvoj djeteta) i sprovođenja njenih odredaba na način koji će osigurati dobrobit djeteta, te potrebe da se prošire obaveze države i mjere koje države potpisnice treba da preduzmu kako bi garantovana prava za djecu bila i osigurana, donesen je, uz Konvenciju o pravima djeteta, **Fakultativni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji.**²⁰

Prodaja djece podrazumijeva bilo koju radnju ili transakciju kojom bilo koje lice ili grupe lica prebacuju neko dijete nekom drugom za novčanu ili bilo koju drugu naknadu.²¹ Države ugovornice obavezne su, kao minimum, obezbijediti da sve radnje i djelatnosti kojim se

¹⁶ Konvencija o pravima djeteta, član 19.

¹⁷ Konvencija o pravima djeteta, član 32.

¹⁸ Konvencija o pravima djeteta, član 36.

¹⁹ Konvencija o pravima djeteta, član 39.

²⁰ Fakultativni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, uz Konvenciju o pravima djeteta, Preambula

²¹ Fakultativni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, uz Konvenciju o pravima djeteta, član 2

podrazumijeva prodaja djeteta, budu u punoj mjeri obuhvaćene njenim krivičnim zakonom, bez obzira da li su takva djela izvršena u zemlji ili transnacionalno, odnosno na individualnoj ili organizovanoj osnovi, konkretno da se u kontekstu prodaje djece podrazumijeva nuđenje, isporuka ili prihvatanje, bilo kojim sredstvima, nekog djeteta u svrhu korišćenja djeteta za prinudni rad.²²

Uzimajući u obzir potrebu da se usvoje novi instrumenti za zabranu i eliminaciju najgorih oblika dječijeg rada, kao glavni prioritet za nacionalnu i međunarodnu akciju, uključujući međunarodnu saradnju i pomoć, a radi dopunjavanja Konvencije i Preporuke koja se odnosi na donju starosnu granicu za zapošljavanje, donesena je **Konvencija br.182 o najgorim oblicima dječijeg rada 1999.**²³

U Konvenciji se navodi da su najteži oblici dječijeg rada svi oblici ropstva ili običaja sličnih ropstvu, kao što su prodaja i krijumčarenje djece, dužničko ropstvo i kmetstvo i prinudni ili obavezni rad, uključujući prinudno ili obavezno regrutovanje djece za učešće u oružanim sukobima, kao i rad koji je po svojoj prirodi ili okolnostima u kojima se obavlja, štetan po zdravlje, bezbjednost ili moral djece.²⁴

Konvencija poziva države članice na donošenje programa akcije za eliminisanje najgorih oblika dječijeg rada kao prioritet. Takvi programi akcije se izrađuju i sprovode u konsultaciji sa relevantnim vladinim institucijama i organizacijama poslodavaca i radnika, uzimajući u obzir mišljenja drugih zainteresovanih grupa prema potrebi.²⁵

Svaka članica preduzima sve neophodne mjere da obezbijedi djelotvornu primjenu i sprovođenje odredaba kojima se sprovodi ova konvencija, uključujući uvođenje i primjenu kaznenih sankcija ili, prema potrebi, drugih sankcija. Svaka članica, uzimajući u obzir važnost obrazovanja u eliminisanju dječijeg rada, preduzima efikasne i vremenski određene mjere da bi:

- a) spriječila angažovanje djece u najgorim oblicima dječijeg rada;
- b) pružila neophodnu i odgovarajuću direktnu pomoć za povlačenje djece sa najgorih oblika dječijeg rada i njihovu rehabilitaciju i socijalnu integraciju;
- c) obezbijedila pristup besplatnom osnovnom obrazovanju i, gdje god je moguće i potrebno, obuku za zanimanja za djecu koja su povučena sa najgorih oblika dječijeg rada;
- d) identifikovala i došla do djece koja su izložena posebnim rizicima i
- e) uvažila specijalnu situaciju djevojčica.

²² Fakultativni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji, uz Konvenciju o pravima djeteta, član 3

²³ Konvencija br.182 o najgorim oblicima dječijeg rada 1999, Uvod

²⁴ Konvencija br.182 o najgorim oblicima dječijeg rada 1999, član 3

²⁵ Konvencija br.182 o najgorim oblicima dječijeg rada 1999, član 6

Svaka članica određuje nadležni organ odgovoran za primjenu odredaba kojima se sprovodi ova Konvencija.²⁶

Konvencija o najgorim oblicima dječijeg rada 1999. godine zahtijevala je nove mjere i obaveze države koje su uslijedile donošenjem **Preporuke br. 190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada.**

Preporuka poziva države da se programi akcije za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada pod hitno donesu i realizuju, i to u konsultaciji sa odgovarajućim vladinim institucijama i organizacijama poslodavaca i radnika. Pri tome se mora voditi računa o stavovima djece koja su neposredno pogođena najgorim oblicima dječijeg rada, njihovih porodica i, već prema potrebi, ostalih zainteresovanih grupa koje su opredijeljene za ciljeve Konvencije i ove preporuke. Ovi programi treba, između ostalog, da imaju za cilj da:

- 1) identifikuju i osude najgore oblike dječijeg rada;
- 2) spriječe angažovanje i uklone tu djecu iz najgorih oblika dječijeg rada, štiteći ih od represalija i obezbjeđujući njihovu rehabilitaciju i socijalnu integraciju kroz mjere kojima se rješavaju njihove vaspitne, fizičke i psihološke potrebe;
- 3) poklone posebnu pažnju:
 - a) mlađoj deci;
 - b) ženskoj deci;
 - c) problemu prikrivenih radnih situacija u kojima su posebno ugrožene djevojčice;
 - d) ostalim grupama djece koja su posebno ugrožena ili imaju posebne potrebe;
- 4) identifikuju, stignu do i rade sa zajednicama u kojima su djeca posebno ugrožena;
- 5) informišu, učine osjetljivim na i mobilišu javno mnjenje i zainteresovane grupe, uključujući djecu i njihove porodice.²⁷

Kod određivanja vrsta rada i kod identifikovanja slučajeva gdje postoje, potrebno je, između ostalog, uzeti u obzir rad koji izlaže djecu fizičkom, psihološkom i seksualnom zlostavljanju.²⁸

Države članice treba da najgore oblike dječijeg rada smatraju krivičnim djelima i to - sve oblike ropstva ili prakse slične ropstvu, kao što su prodaja i nedozvoljena trgovina djecom, dužničko ropstvo i robovanje i prinudni ili obavezni rad uključujući prinudno ili obavezno regrutovanje djece kako bi se koristila u oružanom sukobu.²⁹

Ostale mjere koje imaju za cilj zabranu i ukidanje najgorih oblika dječijeg rada bi mogle da obuhvate sljedeće:

²⁶ Konvencija br.182 o najgorim oblicima dječijeg rada 1999, član 7

²⁷ Preporuka br.190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada, član 2

²⁸ Preporuka br.190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada, član 3

²⁹ Preporuka br.190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada, član 12

- a. informisanje, uticanje na emocije i mobilisanje šire javnosti, uključujući nacionalne i lokalne političke lidere, parlamentarce i sudstvo;
- b. uključivanje i obuku organizacija poslodavaca i radnika i građanskih organizacija;
- c. obezbjeđenje odgovarajuće obuke za zainteresovane vladine funkcionere, naročito inspektore, organe za održavanje reda i druge relevantne stručnjake;
- d. obezbjeđenje sudskog gonjenja u matičnoj zemlji državljana članice koji počine krivično djelo shodno njenim nacionalnim odredbama za zabranu i hitno ukidanje najgorih oblika dječijeg rada, čak i kada su ta djela počinjena u nekoj drugoj zemlji;
- e. pojednostavljenje pravnih i administrativnih postupaka i njihovu obaveznu cjelishodnost i promptno izvršenje;
- f. podsticanje preduzeća na razvoj mjera politike kako bi se uporedili ciljevi Konvencije;
- g. praćenje i davanje publiciteta najboljim praksama za ukidanje dječijeg rada;
- h. davanje publiciteta pravnim i drugim odredbama o dječijem radu na različitim jezicima ili dijalektima;
- i. uspostavljanje posebnih postupaka žalbi i donošenje odredaba za zaštitu od diskriminacije i represalija onih koji legitimno iznose na vidjelo slučajeve kršenja odredaba Konvencije, kao i uspostavljanje telefonskih linija za pomoć ili osoba za vezu i ombudsmana;
- j. usvajanje odgovarajućih mjera kako bi se poboljšala obrazovna infrastruktura i obuka nastavnika u funkciji zadovoljenja potreba dječaka i djevojčica;
- k. u mjeri u kojoj je to moguće, uzimanje u obzir u nacionalnim programima akcije:
 - i. potrebe za otvaranjem radnih mjesta i za stručnom obukom roditelja i odraslih u porodicama djece koja rade u uslovima obuhvaćenim ovom konvencijom, i
 - ii. potrebe da se roditelji bliže upoznaju sa problemom djece koja rade u takvim uslovima.³⁰

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda donesena 1950. godine, ima za cilj, između ostalog, da učini sigurnim univerzalno i stvarno priznavanje i poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda. Konvencija, između ostalih, garantuje pravo na život, zabranu ropstva i prinudnog rada, pravo na slobodu i sigurnost, zabranu diskriminacije. Konvencija garantuje da niko neće biti držan u ropstvu ili položaju ropske zavisnosti, te da niko neće biti primoravan da obavlja prinudni ili obavezni rad.³¹

Evropska socijalna povelja unapređuje zaštitu osnovnih socijalnih i ekonomskih prava građana država potpisnica i posebno zaštitu prava djece i mladih. U cilju osiguranja zaštite djece i mladih, zemlje potpisnice Povelje se obavezuju preduzeti potrebne mjere kako bi se predvidjelo:

- minimalna starosna dob za stupanje na posao,

³⁰ Preporuka br.190 o zabrani i hitnoj akciji za ukidanje najgorih oblika dječijeg rada, član 15

³¹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 4

- da lica koja podliježu obavezi pohađanja obaveznog obrazovanja ne budu zaposlena na način koji će ugroziti njihovo obrazovanje,
- da lica mlađa od 18 godina ne mogu raditi noću, te
- da se osigura zaštita protiv fizičkih i mentalnih opasnosti koje proističu direktno ili indirektno iz rada djece.³²

Zemlje potpisnice se obavezuju preduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere kako bi osigurali prava djece i mladih³³, na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu i to:

- da djeca i mladi, uvažavajući prava i obaveze njihovih roditelja, imaju brigu, pomoć, obrazovanje i obuku koju trebaju,
- zaštitu djece i mladih od zanemarivanja, nasilja i eksploatacije,
- posebnu zaštitu i pomoć za djecu koja su privremeno ili trajno uskraćena za pomoć njihovih porodica,
- besplatno osnovno i srednje obrazovanje, kao i podsticanje djece na njihovo redovno prisustvo nastavi.

Države članice **Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima** smatrajući da, prema principima izraženim u Povelji Ujedinjenih nacija, priznavanje dostojanstva koje je bitno za sve članove ljudske porodice i njihovih jednakih i neotuđivih prava, predstavlja osnovu slobode, pravde i mira u svijetu.

U Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima se navodi da se niko ne može držati u ropstvu; ropstvo i trgovina robljem su zabranjeni u svakom obliku. Niko se ne može držati u potčinjenosti, te se niko ne može primorati na prisilan ili obavezan rad.³⁴

Svako dijete, bez diskriminacije zasnovane na rasi, boji, polu, jeziku, vjeri nacionalnom ili socijalnom porijeklu, imovnom stanju ili rođenju, ima pravo da mu njegova porodica, društvo i država ukazuju zaštitu koju zahtijeva njegov status maloljetnika.³⁵

U **Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima** koji je usvojen i otvoren za potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 2200A (XXI) od 16. decembra 1966 godine, navodi se da države članice ovog pakta priznaju da treba preduzeti posebne mjere zaštite i pomoći u korist djece i mladih, bez ikakve diskriminacije iz rodbinskih ili drugih razloga. Djeca i omladina moraju da budu zaštićeni od ekonomske i socijalne eksploatacije. Zakonom treba da se zabrani zapošljavanje na poslovima koji su takve prirode da mogu da izlože opasnosti njihov moral ili njihovo zdravlje, da dovedu u opasnost njihov život ili da naškode njihovom normalnom razvoju. Države treba, isto tako, da utvrde granice starosti ispod kojih je plaćeni rad dječije radne snage zakonom zabranjen i kažnjiv.³⁶

³² Evropska socijalna povelja, Uvod

³³ Evropska socijalna povelja, član 17

³⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 8,

³⁵ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 24

³⁶ Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, član 10

Domaći propisi

Porodični zakon Republike Srpske³⁷ utvrđuje da roditelju koji zlostavlja dijete, zlopotrebljava roditeljsko pravo, ili je napustio dijete, zanemario brigu o djetetu i zanemario svoje roditeljske dužnosti sud će u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko pravo.³⁸

Roditelj zlopotrebljava roditeljska prava i dužnosti ako eksploatiše dijete prisiljavajući ga da pretjerano radi ili da obavlja rad neprimjeren njegovom uzrastu, ako navodi dijete na bilo koji oblik društveno neprihvatljivog ponašanja, te ako na bilo koji drugi način grubo krši prava djeteta.³⁹

Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske⁴⁰ navodi da su korisnici socijalne zaštite između ostalih i djeca koja su vaspitno zanemarena i zapuštena i lica čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama.⁴¹

Maloljetnikom čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama smatra se lice čiji roditelji zbog nesređenih porodičnih odnosa, materijalnih ili drugih razloga nisu u mogućnosti da mu obezbijede normalne uslove za pravilno vaspitanje, fizički i psihički razvoj.⁴²

Vaspitno zanemareni maloljetnik je lice koje zbog nedovoljnog nadzora i brige roditelja ili negativnog uticaja sredine narušava opšteprihvaćene norme ponašanja, dok je vaspitno zapušteni maloljetnik lice koje svojim ponašanjem u većoj mjeri narušava opšteprihvaćene norme i vrši prekršaje ili krivična djela.⁴³

Krivični zakon Republike Srpske⁴⁴ utvrđuje da će se roditelj, usvojilac, staralac ili drugo lice koje grubim zanemarivanjem svoje dužnosti zbrinjavanja i vaspitanja zapusti maloljetno lice o kojem je dužno da se stara, kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine.

Roditelj, usvojilac, staralac ili drugo lice koje zlostavlja maloljetno lice ili ga prinudava na pretjeran rad ili rad koji ne odgovara uzrastu maloljetnog lica ili na prosjačenje, ili ga iz koristoljublja navodi na vršenje drugih radnji koje su štetne za njegov razvoj, kazniće se zatvorom do tri godine.

Ako je usljed djela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda ili teško narušavanje zdravlja maloljetnog lica, ili se maloljetno lice odalo prostituciji, alkoholu ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja, učinilac će se kazniti zatvorom od šest mjeseci do pet godina.⁴⁵

³⁷ Porodični zakon, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 54/02

³⁸ Porodični zakon Republike Srpske, član 106, stav 1

³⁹ Porodični zakon Republike Srpske, član 106, stav 2, tačka 3, 5 i 6

⁴⁰ Zakon o socijalnoj zaštiti, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 5/93, 15/96, 110/03, 33/08

⁴¹ Zakon o socijalnoj zaštiti, član 10,

⁴² Zakon o socijalnoj zaštiti, član 13.

⁴³ Zakon o socijalnoj zaštiti, član 14.

⁴⁴ Krivični zakon, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 49/03

⁴⁵ Krivični zakon Republike Srpske, član 207

U **Zakonu o javnom redu i miru Republike Srpske**⁴⁶ propisani su prekršaji javnog reda i mira i prekršajne sankcije koje se izriču počiniocima prekršaja.⁴⁷

Lice koje prosjači kazniće se novčanom kaznom od 200 do 800 KM, dok lice koje prisiljava ili navodi na prosjačenje maloljetno lice, duševno bolesno lice ili lice zaostalog duševnog razvoja, kazniće se novčanom kaznom od 400 do 1.200 KM.⁴⁸

Roditelj, usvojilac, odnosno staralac maloljetnika koji je učinio prekršaj protiv javnog reda i mira propisan ovim Zakonom, ako je izvršenje prekršaja posljedica njihovog propuštanja dužnog staranja o maloljetniku, a u mogućnosti su da takav nadzor vrše – kazniće se novčanom kaznom od 400 do 1.200 KM. Ako maloljetnik mlađi od 18 godina učini prekršaj javnog reda i mira od 23.00 časa do 6.00 časova, njegov roditelj, usvojilac, odnosno staralac kazniće se novčanom kaznom od 500 do 1.500 KM.⁴⁹

Zakonom o prekršajima Republike Srpske⁵⁰, utvrđeno je da se prema maloljetniku koji u vrijeme izvršenja prekršaja nije navršio 14 godina života ne može pokrenuti ni voditi prekršajni postupak. Prekršajni postupak može se pokrenuti samo putem zahtjeva u skladu sa odredbama Zakona.⁵¹

Maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja prekršaja navršio 14, a nije navršio 16 godina života (mlađi maloljetnik) mogu se izreći samo vaspitne mjere.

Maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja prekršaja navršio 16, a nije navršio 18 godina života (stariji maloljetnik) mogu se izreći vaspitne mjere kao i novčana kazna, ukor, oduzimanje imovinske koristi i obaveza naknade štete.⁵²

U Zakonu o prekršajima je navedeno koje su vaspitne mjere koje se mogu izreći prema maloljetniku. A to su: ukor, nalaganje ličnog izvinjenja oštećenom, nalaganje redovnog pohađanja škole, rad za opšte dobro na slobodi, nalaganje prihvatanja odgovarajućeg zaposlenja, nalaganje maloljetniku da posjećuje vaspitne, obrazovne, psihološke i druge vrste savjetovališta, nalaganje maloljetniku da se uzdržava od upotrebe alkoholnih pića i opojnih droga, zabrana druženja sa licima koja imaju loš uticaj na maloljetnika i policijska kontrola kretanja poslije određenog vremena.⁵³

Prilikom odlučivanja o izboru vaspitne mjere, sud će uzeti u obzir ukupne interese maloljetnika i oštećenog. Pri tom će posebno voditi računa da se primijenjenim vaspitnim preporukama ne ugrozi redovno školovanje maloljetnika ili njegov rad. Izbor i primjena vaspitnih mjera će se vršiti u saradnji s roditeljima ili starateljima maloljetnika i organima socijalnog staranja. Sud može kasnije da ukine ili izmijeni obaveze koje je odredio. Vaspitne mjere mogu trajati najduže jednu godinu.⁵⁴

⁴⁶ Zakon o javnom redu i miru, "Službeni glasnik Republike Srpske", br.20/07

⁴⁷ Zakon o javnom redu i miru Republike Srpske, član 1

⁴⁸ Zakon o javnom redu i miru Republike Srpske, član 26

⁴⁹ Zakon o javnom redu i miru Republike Srpske, član 27

⁵⁰ Zakon o prekršajima, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 34/06

⁵¹ Zakon o prekršajima Republike Srpske, član 23 i član 39

⁵² Zakon o prekršajima Republike Srpske, član 24

⁵³ Zakon o prekršajima Republike Srpske, član 26

⁵⁴ Zakon o prekršajima Republike Srpske, član 27

Strategija BiH za rješavanje problema Roma⁵⁵

Strategijom se definišu relevantne životne oblasti i sadržaji unutar kojih treba osmisliti, kreirati i usvojiti plan aktivnosti sa konkretnim mjerama čiji je cilj poboljšanje društvenog statusa romske nacionalne manjine u BiH i to: obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, upis u matične knjige rođenih i obezbjeđenje drugih identifikacionih dokumenata, popis stanovništva, organizovanje i umrežavanje nevladinih organizacija koje se bave Romima, informisanje, razvijanje vlastitog kulturnog identiteta, porodični odnosi i prava djece, nediskriminacija i inkluzija Roma u sve socijalne procese u BiH.⁵⁶

Akcionni plan za rješavanje problema Roma iz oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite⁵⁷

Bosna i Hercegovina je, pored već usvojenog Akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH, pristupila izradi Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite, te izrazila namjeru da pristupi Dekadi uključenja Roma. U izradi Akcionog plana za ove tri oblasti korištena su iskustva stručnjaka iz zemalja u okruženju, entitetskih, kantonalnih i opštinskih organa vlasti te javnih ustanova, uz punu uključenost predstavnika romskog nevladinog sektora, odnosno romskih lidera.⁵⁸

Ciljevi koji su postavljeni treba dodatno da obezbijede zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i stambeno zbrinjavanje ove populacije kao i što veću participaciju Roma u svim oblastima života, te se zahtijeva da se odredi institucija vlasti koja će vršiti koordinaciju među nadležnim institucijama.

IV DEFINICIJA PROSJAČENJA

Prosjačenje je oblik sticanja materijalne dobiti korišćenjem sklonosti ljudi ka samilosti prema osobama koje se time bave.⁵⁹ Iz toga često proističe zloupotreba koja se izražava kroz organizovani kriminal i eksploataciju osoba, a posebno djece, koja su primorana na ovaj oblik aktivnosti. To se odnosi na jedan broj osoba sa hendikepom ili pripadnika marginalnih grupa. Kao djelatnost koja ima negativne posledice po psiho-socijalno stanje pojedinca, kao i

⁵⁵ Strategija BiH za rješavanje problema Roma „Službeni glasnik BiH“, broj 67/05

⁵⁶ Strategija BiH za rješavanje problema Roma , „Službeni glasnik BiH“, broj: 67/05

⁵⁷ Akcionni plan za rješavanje problema Roma iz oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite, „Službeni glasnik BiH“, broj 73/08

⁵⁸ Akcionni plan za rješavanje problema Roma iz oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite, Uvod

⁵⁹ Žurnal za kriminalistiku i pravo, preuzeto iz teksta autora Bose & Hwang, 2002, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd 2009. godine

na teškoće u socijalnom funkcionisanju, iziskuje naročitu pažnju socijalnih službi za prevenciju i obezbeđenje odgovarajućih uslova socijalne terapije i rehabilitacije.⁶⁰

Prema obliku mogu se razlikovati tri osnovna tipa:

1. individualno-odnosi se na pojedinca koji sam, putem radnji tipičnih za prosjake, traži milostinju, čak i verbalno se pozivajući na realne ili izmišljenje potrebe
2. grupno-bilo da se dobit deli ili ne, podrazumeva poštovanje dve ili više ličnosti, koje solidarišući se, uzajamno iniciraju davanje milostinje. Česti slučajevi u ovoj kategoriji su mlade žene sa decom u naručju, grupe maloletne dece. Nije redak slučaj čitavih porodica koje prose i u kojima se tradicija prosjačenja kroz sistem vrednovanja pojedinih normi, prenosi iz generacije u generaciju.
3. kolektivno - kad se grupno prosi, postoji podela uloga, a vrlo često i organizator prosjačenja. Ovaj vid podrazumeva čitav sistem hijerarhiskih postavljenih pozicija u okviru aktivnosti koje se odnose na sticanje materijalnih dobara putem traženja milostinje. Kompletnom „mrežom“ rukovodi pojedinac koji nije sam prosjak (često ni materijalno ugrožen). Ovo se može okarakterisati i kao vrhunska zloupotreba sirotinje, invalida, napuštene dece ili samohranih majki, zbog čega izaziva društvenu osudu.⁶¹

Prosjačenje se u sociološkom pogledu definiše kao društvena devijacija i socijalni problem, koji se sastoji u sticanju materijalnih vrednosti traženjem od drugih lica, bespovratno i bez pružanja protivusluge. Ova definicija prosjačenja ima tri obilježja: iskanje ili traženje koje može biti govornim putem ili gestom (ispružena ruka ili slično), sticanje materijalnih vrijednosti (novac, hrana, odjeća, obuća i sl.), odsustvo vraćanja i bilo kakvih protivusluga (mada prosjačenje često prate neke prividne protivusluge, s tim što ta ponuđena usluga nikada nije ekvivalentna onome što se dobija npr. nude se usluge gatanja, vraćanja, pranja šoferšajbi itd.)⁶²

U sociološkom pogledu, postoje dva osnovna tipa, prema društvenom životu i stilu života:

1. Siromašni - socijalno ugroženi prosjaci i to dva podtipa
 - slučajni - nije im stil života niti način egzistencije,
 - prosjaci iz navike - pokušali na legalan način, međutim zbog neuspjelih pokušaja okreću se prosjačenju. Oni su na putu da budu profesionalni.
2. Profesionalni, bave se u vidu zanata, imaju čak i visoke prihode i poseduju:
 - specifične tehnike i metode koje su rezultat obuke
 - prostorna pokretljivost
 - praktično iskustvo

⁶⁰ Ivan Vidanović, Rečnik socijalnog rada, 2006.

⁶¹ Žurnal za kriminalistiku i pravo, preuzeto iz teksta autora M.Milosavljevića, 2003, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd 2009.godine

⁶² Žurnal za kriminalistiku i pravo, preuzeto iz teksta autora M.Milosavljevića, 2003, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd 2009.godine

- udruživanje
- iznajmljivanje dece radi prosjačenja⁶³

Prosjačenje čini socijalnu pojavu traženja milostinje, povremeno ili stalno, u vidu zanimanja, javnim izlaganjem fizičkih defektnosti ili prikazivanjem nepovoljnog stanja socijalnog statusa.⁶⁴

V ISTRAŽIVANJE O PROSJAČENJU DJECE U REPUBLICI SRPSKOJ

1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

U cilju zaštite djece od ekonomskog iskorišćavanja, odnosno od prosjačenja kao najprisutnijeg oblika ekonomskog iskorišćavanja djece, institucija Ombudsmana za djecu Republike Srpske, zajedno sa institucijama ombudsmana Srbije, Vojvodine i Crne Gore uz podršku Save the Children Norway, po jedinstvenoj metodologiji izvršila je istraživanje o prisutnosti prosjačenja djece u Republici Srpskoj.

Predmet istraživanja je prosjačenje djece - pojava koja se na različite načine definiše a njeno osnovno obilježje je sticanje materijalne dobiti koristeći samilost onih koji pružaju takvu vrstu pomoći. S obzirom da su zapažene zloupotrebe djece u svrhu prosjačenja, istraživanjem su obuhvaćene sve opštine u Republici Srpskoj kako bi se snimilo stanje na cijeloj teritoriji i dobili što objektivniji podaci koji bi usmjerili buduće aktivnosti svih nadležnih u prevenciji i sprečavanju ovog oblika eksploatacije djece.

2. METODE ISTRAŽIVANJA

Ombudsman za djecu RS je proveo istraživanje o problemu prosjačenja djece. S ciljem multidisciplinarnog pristupa problemu korišćeno je nekoliko metoda:

- upitnik,
- prikupljanje podataka i
- intervju - razgovor.

Centrima za socijalni rad, službama socijalne zaštite i centrima javne bezbjednosti upućen je upitnik ukoji sadrži 14 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa.

Pitanja se mogu podijeliti u grupe:

- Evidencija i praćenje pojave prosjačenja djece

⁶³ Žurnal za kriminalistiku i pravo, preuzeto iz teksta autora M.Milosavljevića,2003, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd 2009.godine

⁶⁴ Milo Bošković, Socijalna patologija, Univerzitet u Novom Sadu, 2007.

- Uzrast i pol djece zatečene u prosjačenju
- Uzroci prosjačenja
- Aktivnosti i mjere u slučajevima prosjačenja
- Preventivne mjere u slučajevima prosjačenja
- Saradnja sa drugim institucijama

Upitnik je poslat u 58 opština Republike Srpske i to u 45 opština na adresu centra za socijalni rad i 13 opština na adresu službe socijalne zaštite.

Pored toga upitnik je upućen i u 5 centara javne bezbjednosti i 13 policijskih stanica.

Kako bi se došlo do podatka koliko slučajeva prosjačenja se prijavi sudovima i kako sudovi reaguju, Institucija se obratila jednom broju osnovnih sudova da dostave podatke iz svoje evidencije.

Sumirani podaci iz odgovora nadležnih službi pokazuju prisutnost prosjačenja djece po opštinama, odnosno vidljivo je da veći procenat opština nije registrovao djecu u prosjačenju.

U sljedećoj fazi istraživanja korišćena je metoda razgovora i to u centrima za socijalni rad Banja Luka, Prijedor, Gradiška, Brod, Doboju, Bijeljina, Modriča i Zvornik, koji su evidentirali slučajeve prosjačenja djece. Predstavnici Ombudsmana za djecu obavili su razgovor sa socijalnim radnicima u ovim opštinama kako bi dobili dodatne informacije.

Metoda razgovora korišćena je u posjetama udruženjima Roma i razgovorom sa romskim porodicama čime se došlo do podataka o djeci romske populacije koja se bave prosjačenjem te razlozima zbog čega djeca prose, kao i prijedlozima mjera koje treba preduzimati za sprečavanje ove pojave.

3. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Afirmacija prava djeteta u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta podrazumijeva podjednak pristup svakom pravu, pa i pravu djeteta na zaštitu od ekonomske eksploatacije. Jedan od najtežih vidova eksploatacije djece je prosjačenje koje je najčešće posljedica narušavanja drugih prava djeteta-pravo na zdravo odrastanje, obrazovanje, život u porodici, zdravstvenu zaštitu, zaštitu od svakog oblika nasilja i mnogih drugih prava.

S obzirom na problematiku prosjačenja u regionu i susjednim zemljama, Ombudsman za djecu RS je proveo istraživanje čiji ciljevi su:

1. Analiza domaćeg zakonodavstva i usklađivanje sa međunarodnim standardima
2. Utvrđivanje obima pojave prosjačenja, starosne i polne strukture lica i mogućih uzroka prosjačenja u Republici Srpskoj
3. Utvrđivanje obima i načina saradnje nadležnih institucija s ciljem prevencije i suzbijanja ove pojave
4. Podizanje svijesti javnosti o formama, uzrocima i posljedicama dječijeg prosjačenja
5. Pronalaženje načina za zaštitu djece od ovog oblika iskorišćavanja

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA U REPUBLICI SRPSKOJ

Pregled rezultata istraživanja o prosjačenju djece u Republici Srpskoj prezentujemo onim redom kako su tekle projektne aktivnosti.

4.1 Centri za socijalni rad

Istraživanje o problemu prosjačenja je provedeno u 58 opština na teritoriji Republike Srpske. Upitnik je prosljeđen u 45 opština u kojima postoje centri za socijalni rad i 13 opština u kojima djeluju službe socijalne zaštite.

Od 45 centara za socijalni rad u koje je poslat upitnik dobijeni su sljedeći odgovori:

- 12 centara je imalo evidentirane slučajeve prosjačenja,
- 5 centara nije imalo evidentirane slučajeve prosjačenja ali je odgovorilo na pojedina pitanja u upitniku,
- 27 centara na teritoriji Republike Srpske nije imalo slučajeve prosjačenja u svojim evidencijama i nije odgovorilo na dalja pitanja iz upitnika,
- 1 Centar za socijalni rad nije dostavio upitnik.

Od 13 opština - službi socijalne zaštite kojima je poslat upitnik, dobijeni su odgovori od 12 opština. Svih 12 službi socijalne zaštite izjasnile su se da nisu imale slučajeve prosjačenja za period od 01.01.2010.-31.12.2010.godine, te nisu odgovorile na sva pitanja iz upitnika.

Analiza upitnika

1.Prema Vašoj evidenciji koji je ukupan broj djece zatečene u prosjačenju na Vašoj opštini u periodu od 01.01.2010. do 31.12.2010.godine?

Tabela br.1 Ukupna evidencija djece zatečene u prosjačenju po opštinama

Modriča	24	18%
Gradiška	6	5%
Višegrad	4	3%
Laktaši	3	2%
Brod	3	2%
Banja Luka	27	21%
Bijeljina	12	9%
Zvornik	4	3%
Novi Grad	2	2%
Prijedor	41	31%

Lopare	2	2%
Doboj	3	2%
Total	131	100%

Iz podataka koje su dostavili centri za socijalni rad o djeci evidentiranoj u prosjačenju proizilazi da je na području Republike Srpske za period od 01.01.2010. do 31.12.2010.godine evidentirano 131 dijete u prosjačenju.

Od tog broja na području opštine Modriča evidenirano je 24 djece (18%), Gradiška 6 djece (5%), Višegrad 4 djece (3%), Laktaši 3djece (2%), Brod 3 djece (2%), Banja Luka 27 djece (21%), Bijeljina 12 djece(9%), Zvornik 4 djece (3%), Novi Grad 2 djece(2%), Prijedor 41 dijete (31%), Lopare 2 djece(2%) i Doboj 3 djece(2%).

2. Od ukupnog broja djece, koliko djece je zatečeno u prosjačenju po mjesecima?

Tabela br.2 Evidencija djece zatečene u prosjačenju po mjesecima

	Modriča	Gradiška	Višegrad	Laktaši	Brod	Banja Luka	Bijeljina	Zvornik	Novi Grad	Prijedor	Lopare	Doboj	Total
JAN	3	/	4	/	/	/	3	2	/	/	2	/	14(4%)
FEB	2	/	4	/	/	1	4	2	2	/	2	/	17(5%)
MAR	2	/	4	/	3	2	4	2	/	/	2	/	19(6%)
APR	4	/	4	3	/	4	6	3	/	/	2	/	26(8%)
MAJ	5	3	4	/	/	4	12	3	2	5	2	/	40(12%)
JUN	5	/	4	/	/	/	14	4	/	7	2	/	36(10%)
JUL	6	/	4	/	/	1	14	4	/	12	2	2	45(13%)
AVG	8	/	4	/	/	6	14	4	2	13	2	1	54(16%)
SEP	4	/	2	/	/	3	13	3	2	4	2	/	33(10%)
OKT	2	2	2	/	/	/	9	2	/	/	2	/	19(6%)
NOV	2	/	2	/	/	2	6	1	/	/	2	/	15(4%)

DEC	5	1	2	/	/	5	3	1	/	/	2	/	19(6%)
Tota l	48 (14%))	6 (2%)	40 (12%)	3 (1%))	3 (1%))	28 (8%)	102 (30%)	31 (9%)	8 (3%)	41 (12%)	24 (7%)	3 (1%)	337 (100%)

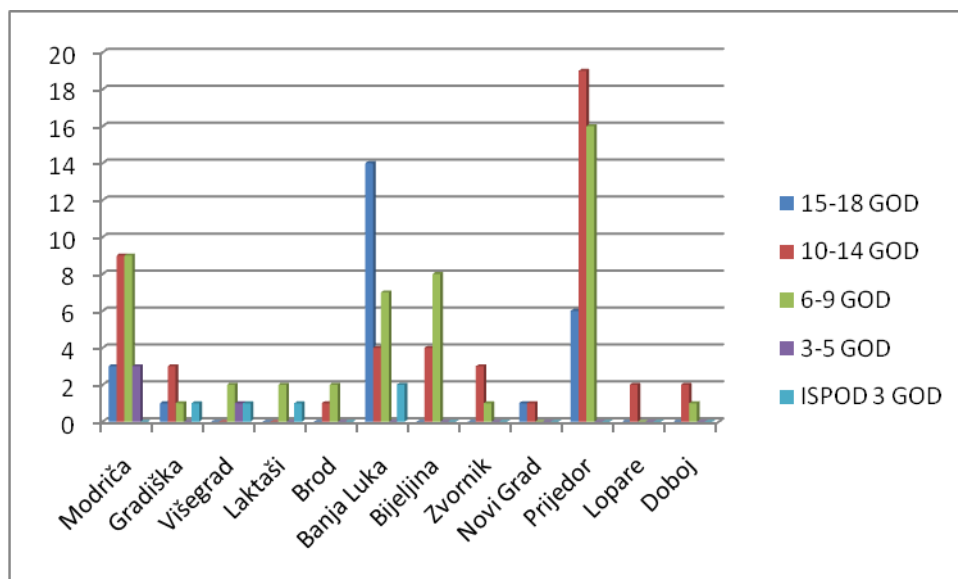
Iz odgovora proizilazi da je prosjačenje djece u Republici Srpskoj prisutno tokom cijele godine, pri čemu je evidentno da je njihovo „radno angažovanje“ posebno naglašeno u ljetnom periodu. Najveći broj djece evidentiranih po mjesecima tokom 2010.godine prosi u periodu od maja do septembra kada je evidentirano 60% od ukupnog broja evidentiranih slučajeva. Na području opštine Modriča, Višegrad, Bijeljina, Zvornik i Lopare slučajevi prosjačenja djece evidentirani su tokom cijele godine, dok se u opštinama Banja Luka, Prijedor, Novi Grad, Doboj, Gradiška, Laktaši i Brod taj problem javlja u određenim mjesecima tokom 2010.godine.

U januaru je zabilježeno 14 slučajeva ili 4% od ukupnog broja evidentiranih, u februaru je zabilježeno 17 (5%) slučajeva, u martu 19 (6%) slučajeva, u aprilu 26 (8%) slučajeva, u maju 40 (12%) slučajeva, u junu 36 (10%) slučajeva, u julu 45 (13%) slučajeva, u avgustu 54 (16%) slučajeva, u septembru 33 (10%) slučajeva, u oktobru 19 slučajeva (6%), u novembru 15 (4%) slučajeva i u decembru 19 slučajeva što predstavlja 6% od ukupnog broja djece evidentiranih u prosjačenju u opštinama u periodu 01.01.2010. do 31.12.2010. godine.

Broj evidentirane djece po mjesecima, gotovo je tri puta veći od ukupnog broja djece koja su zatečena u prosjačenju, što ukazuje da je jedan broj iste djece zatečen u prosjačenju više puta. Tako npr. Bijeljina ima evidentirano ukupno 12 djece koja prose, ali 102 puta su djeca tokom godine evidentirana u prosjačenju.

3.Podaci o djeci zatečenoj u prosjačenju prema starosnoj i polnoj strukturi?

Tabela br.3 Podaci po opštinama o djeci evidentiranoj u prosjačenju prema starosnoj strukturi

Iz dostavljenih podataka proizilazi da su u Modriči evidentirana 3 djeteta uzrasta od 15 -18 godina, 9 djece od 10-14 godina, 9 djece uzrasta od 6-9 godina, 3 djeteta uzrasta od 3-5 godina te ispod 3 godine nije evidentirano ni jedno dijete.

Tabela br.4

Modriča	
15-18 godina	3
10-14 godina	9
6-9 godina	9
3-5 godina	3
Ispod 3 godine	/
Total	24

U Gradišci je evidentirano 1 dijete uzrasta od 15-18 godina, 3 djeteta uzrasta 10-14 godina, 1 dijete uzrasta 6-9 godina i 1 dijete ispod 3 godine starosti dok nije evidentirano ni jedno dijete uzrasta 3-5 godina.

Tabela br.5

Gradiška	
15-18 godina	1
10-14 godina	3
6-9 godina	1
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	1
Total	6

U Višegradu nisu zabilježena djeca uzrasta od 15-18 godina i 10-14 godina koja se bave prosjačenjem, a evidentirana su 2 djeteta uzrasta od 6-9 godina, 1 dijete uzrasta od 3-5 godina te 1 dijete uzrasta ispod 3 godine.

Tabela br.6

Višegrad	
15-18 godina	/
10-14 godina	/
6-9 godina	2
3-5 godina	1
Ispod 3 godine	1
Total	4

Na području opštine Laktaši nije bilo evidentirane djece koja se bave prosjačenjem uzrasta od 15-18, 10-14 i 3-5 godina, a evidentirana su 2 djeteta uzrasta od 6-9 godina i 1 dijete uzrasta ispod 3 godine.

Tabela br.7

Laktaši	
15-18 godina	/
10-14 godina	/
6-9 godina	2
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	1
Total	3

U opštini Brod nije bilo evidentirane djece uzrasta 15-18 godina, 3-5 godina i ispod tri godine starosti, a evidentirano je 1 dijete je uzrasta od 10-14 godina i 2 djeteta uzrasta od 6-9 godina.

Tabela br.8

Brod	
15-18 godina	/
10-14 godina	1
6-9 godina	2
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	/
Total	3

U Banjaluci je evidentirano 14 djece uzrasta od 15-18 godina, 4 djeteta uzrasta od 10-14 godina, 7 djece uzrasta od 6-9 godina, dok je 2 djece bilo uzrasta ispod 3 godine. Nije bilo evidentirane djece uzrasta 3-5 godina.

Tabela br.9

Banja Luka	
15-18 godina	14
10-14 godina	4
6-9 godina	7
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	2
Total	27

U Bijeljini nije bilo evidentirane djece uzrasta od 15-18 godina, od 3-5 godina i ispod 3 godine, a evidentirano je 4 djece uzrasta od 10-14 godina i 8 djece uzrasta od 6-9 godina.

Tabela br.10

Bijeljina	
15-18 godina	/
10-14 godina	4
6-9 godina	8
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	/
Total	12

U Zvorniku nije bilo evidentirane djece uzrasta od 15-18 godina, 3-5 godina i ispod 3 godine starosti, a evidentirano je 3 djece uzrasta od 10-14 godina, 1 dijete uzrasta od 6-9 godina.

Tabela br.11

Zvornik	
15-18 godina	/
10-14 godina	3
6-9 godina	1
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	/
Total	4

U Novom Gradu je evidentirano 1 dijete uzrasta od 15-18 godina, 1 dijete uzrasta od 10-14 godina, a nije bilo evidentirane djece uzrasta od 6-9 godina, 3-5 godina i ispod 3 godine.

Tabela br.12

Novi Grad	
15-18 godina	1
10-14 godina	1
6-9 godina	/
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	/
Total	2

U Prijedoru je evidentirano 6 djece uzrasta od 15-18 godina, 19 djece uzrasta od 10-14 godina, 16 djece uzrasta od 6-9 godina, a nije bilo evidentirane djece uzrasta od 5-3 godine i ispod 3 godine.

Tabela br.13

Prijedor	
15-18 godina	6
10-14 godina	19
6-9 godina	16
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	/
Total	41

U Loparama nije evidentiran ni jedan slučaj prosjačenja djece uzrasta od 15-18 godina, 3-5 godina i ispod 3 godine, a evidentirano je 2 djece uzrasta od 10-14 godina.

Tabela br.14

Lopare	
15-18 godina	/
10-14 godina	2
6-9 godina	/
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	/
Total	2

Na području opštine Doboj nije bilo evidentirane djece uzrasta od 15-18 godina, od 3-5 godina i ispod 3 godine, a evidentirano je 2 djece uzrasta od 10-14 godina i 1 djetu uzrasta od 6-9 godina.

Tabela br.15

Doboj	
15-18 godina	/
10-14 godina	2
6-9 godina	1
3-5 godina	/
Ispod 3 godine	/
Total	3

Iz tabele br.16 vidimo da je 25 djece (19%) od ukupnog broja evidentirane djece uzrasta između 15-18 godina, 48 djece (37%) je uzrasta između 10-14 godina, djece uzrasta od 6-9 godina je 49 (37%), 3 djece (3%) je uzrasta od 3-5 godine, dok je ispod 3 godine starosti evidentirano 5 djece ili 4% ukupnog broja djece zatečene u prosjačenju.

Ukupno 97 djece zatečene u prosjačenju ima između 6 i 14 godina, dok 25 djece ima između 15 i 18 godina, što ukazuje da se radi o djeci školskog uzrasta.

Tabela br.16

	Modriča	Gradiška	Višegrad	Laktaši	Brod	Banja Luka	Bijeljina	Zvornik	Novi Grad	Prijedor	Lopare	Doboj	Total
15-18 god	3	1	/	/	/	14	/	/	1	6	/	/	25 (19%)
10-14 god	9	3	/	/	1	4	4	3	1	19	2	2	48 (37%)
6-9 god	9	1	2	2	2	7	8	1	/	16	/	1	49 (37%)
3-5 god	3	/	1	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4 (3%)
Ispod 3 god	/	1	1	1	/	2	/	/	/	/	/	/	5 (4%)
Total	24	6	4	3	3	27	12	4	2	41	2	3	131 (100%)

Polna struktura

Tabela br.17 Podaci o djeci zatečenoj u prosjačenju prema polnoj strukturi

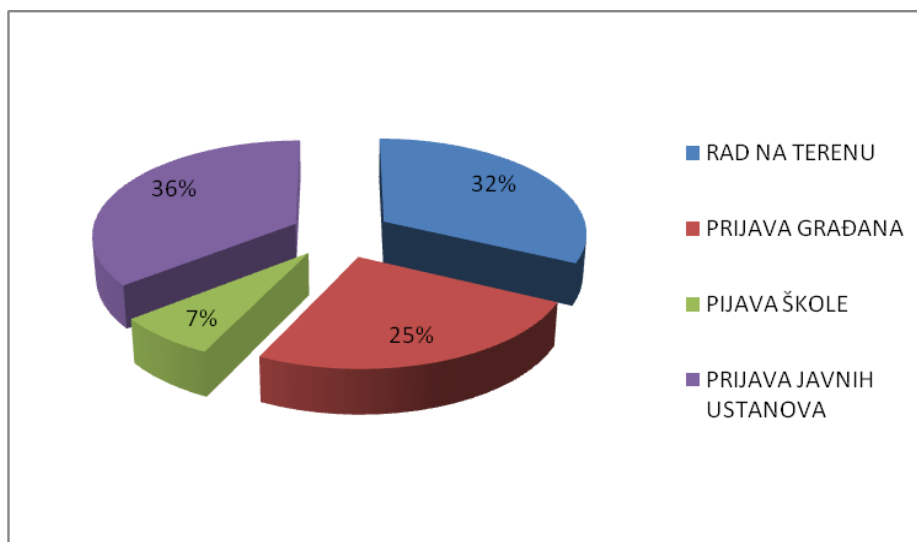
	Modriča	Gradiška	Višegrad	Laktaši	Brod	B.Luka	Bijeljina	Zvornik	N.Grad	Prijedor	Lopare	Doboj	Total
Dječaka	16	4	2	/	3	14	4	3	1	12	2	2	63 (48%)
Djevojčica	8	2	2	3	/	13	8	1	1	29	/	1	68 (52%)
Total	24	6	4	3	3	27	12	4	2	41	2	3	131

Prema podacima o djeci zatečenoj u prosjačenju po polnoj strukturi dolazimo do saznanja da je od ukupnog broja djece zatečene u prosjačenju na svim opštinama 63 dječaka ili 48% i 68 djevojčica ili 52% od ukupnog broja evidentirane djece. Broj dječaka i djevojčica zatečenih u

prosjačenju je približno jednak, a jedina značajnija razlika u broju dječaka i djevojčica koji prose prisutna je u Prijedoru gdje je evidentirano 29 djevojčica i 12 dječaka i Modriči gdje je dječaka 16, a djevojčica 8.

4. Na koji način dolazite do saznanja o djeci koja se bave prosjačenjem?

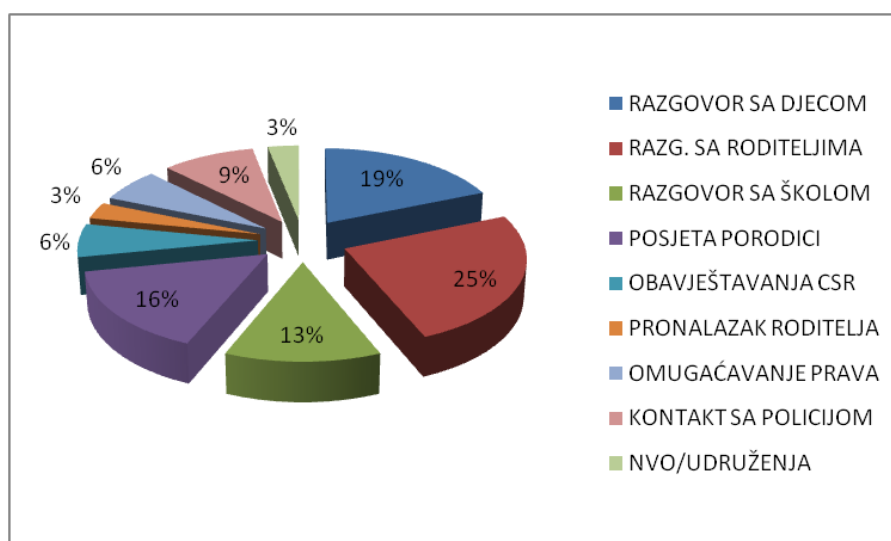
Tabela br.18 Na koji način dolazite do saznanja o djeci koja se bave prosjačenjem

Iz odgovora koje smo dobili o načinu na koji centri za socijalni rad dolaze do informacija o djeci koja se bave prosjačenjem proizilazi da 36% centara dolazi do informacija na osnovu prijave iz javnih ustanova (policije), 32% dolazi do informacije radom stručnih radnika na terenu, 25% informacija dobija se prijavom građana, dok u 7% centara informacija dolazi iz škole.

5. Koje aktivnosti preduzimate u vezi sa djecom zatečenom u prosjačenju (nadležnosti institucije)?

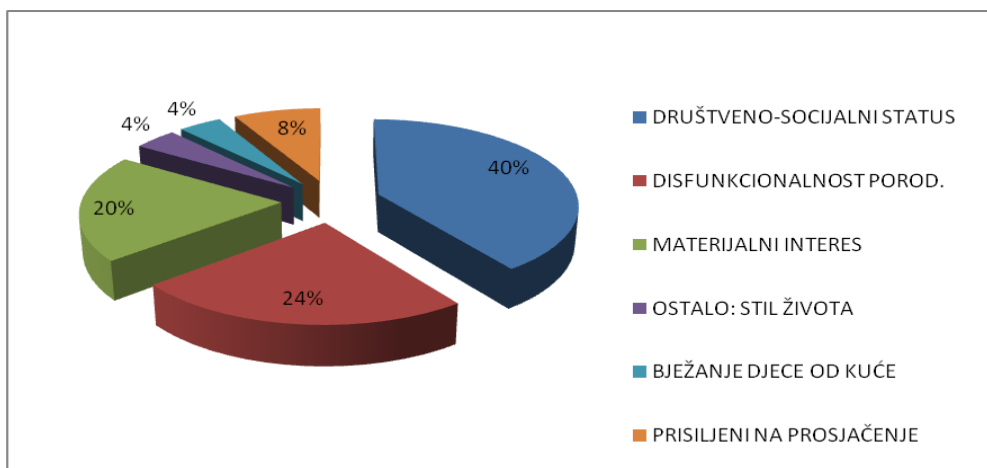
Tabela br.18 Aktivnosti u vezi sa djecom zatečenom u prosjačenju

Brojne su aktivnosti koje centri za socijalni rad mogu u okviru svojih nadležnosti preduzeti u vezi sa djecom zatečenom u prosjačenju. Iz dobijenih odgovora proizilazi da 25% centara obavlja savjetodavni razgovor sa roditeljima, 19% obavlja razgovor sa djecom, u 16% se vrši kućna posjeta porodici djeteta koje je zatečeno u prosjačenju. U 13% slučajeva centri kontaktiraju škole koje pohađaju djeca koja su zatečena u prosjačenju, u 9% slučajeva se ostvaruje kontakt sa policijom, u 6% slučajeva centri nastoje da djetetu omoguće sva zakonom zagarantovana prava, takođe u 6% slučajeva centri obavještavaju nadležne centre za socijalni rad u drugim opštinama ukoliko dijete zatečeno u prosjačenju nije iz opštine u kojoj je zatečeno, u 3% slučajeva centar nastoji da pronade roditelje djece koja ne borave na teritoriji opštine na kojoj je centar nadležan i 3% slučajeva Centar obavještava NVO i Udruženja.

6. Prema Vašoj evidenciji koji su najčešći uzroci prosjačenja?

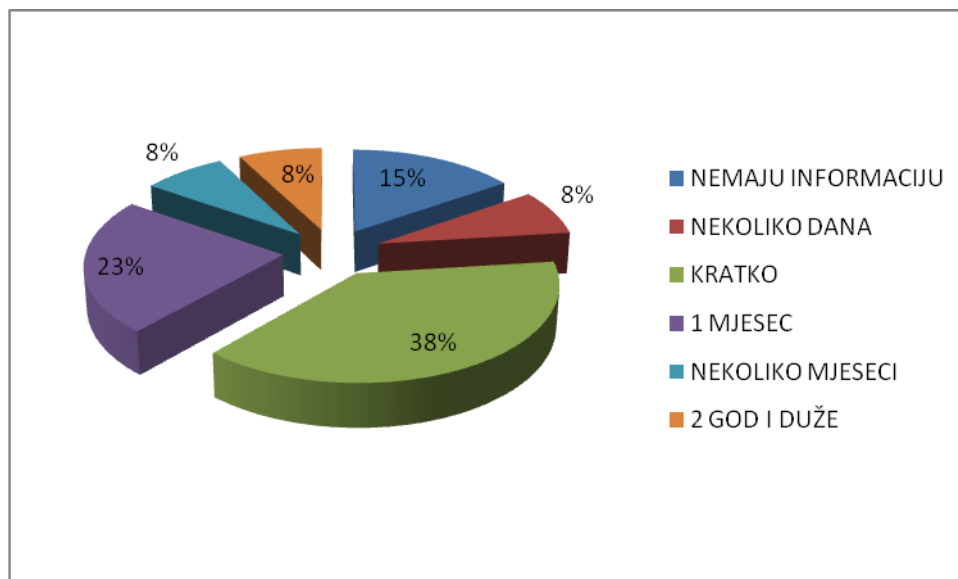
Tabela br.19 Uzroci prosjačenja

Prema odgovorima iz upitnika proizilazi da je u 40% slučajeva uzrok prosjačenja djece društveno-socijalni status (siromaštvo i sl.), u 24% slučajeva uzrok prosjačenja djece je disfunkcionalnost porodice (alkoholizam, prostitucija, nasilje u porodici i sl.), u 20% slučajeva djeca prosjače zbog materijalnog interesa (prosjačenje u vidu zanimanja, zanata i sl.), u 8% slučajeva djeca su prisiljena na prosjačenje, u 4% slučajeva evidentirana su djeca koja su pobjegla od kuće pa su zatečena u prosjačenju, dok u 4% slučajeva prosjačenje predstavlja stil života.

7. Koliko dugo se u prosjeku dijete bavi prosjačenjem prije nego što bude otkriveno?

Tabela br.20 Koliko dugo se u prosjeku dijete bavi prosjačenjem prije nego što bude otkriveno?

Prema podacima centara za socijalni rad najveći broj djece se kratko bavi prosjačenjem, 38% slučajeva, u 23% slučajeva je to period od mjesec dana, u 15% slučajeva centri za socijalni rad ne raspolažu informacijama koliko dugo se djeca zatečena u prosjačenju nalaze na ulici. U 8% slučajeva je to period od dvije godine i duže, nekoliko mjeseci ili nekoliko dana u nekim opštinama.

8. Koji je ukupan broj djece-povratnika zatečenih u prosjačenju?

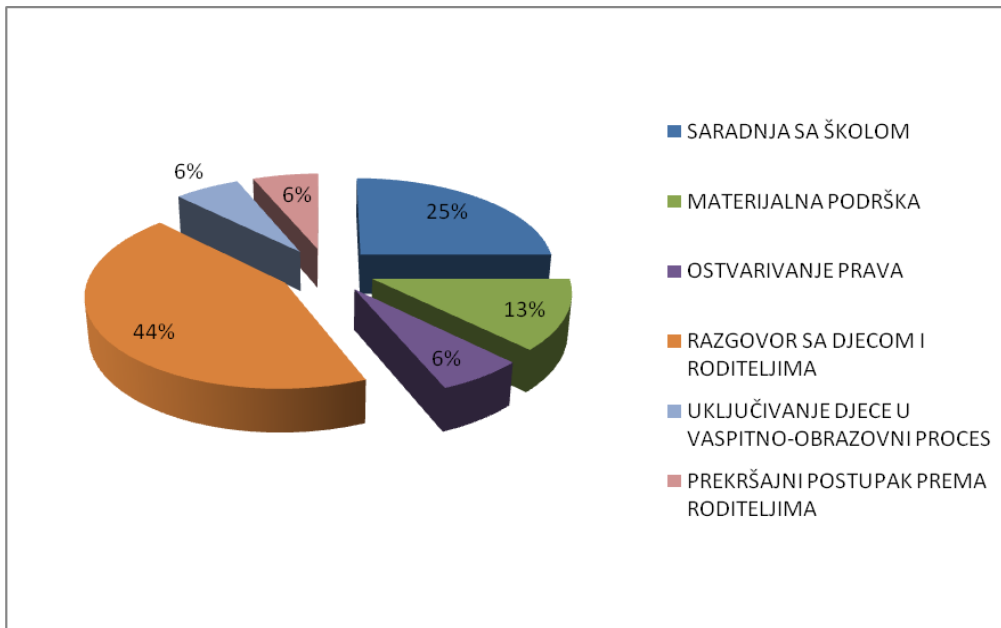
Tabela br.21 Broj djece povratnika prosjačenju

Modriča	Gradiška	Višegrad	Laktaši	Brod	B.Luka	Bijeljina	Zvornik	N.Grad	Prijedor	Lopare	Doboj	Total
19(44%)	4(9%)	4(9%)	/	/	/	12(28%)	/	2(5%)	/	2(5%)	/	43(100%)

Prema dostavljenim podacima na području opštine Modriča je evidentirano 19 (44%) djece povratnika u prosjačenju, u Bijeljini je zabilježeno 12 slučajeva (28%), u Gradišci je evidentirano 4 djece (9%), u Višegradu takođe 4 (9%) djece, dok su u Novom Gradu i Loparama evidentirana po 2 slučaja povratnika prosjačenju (5%).

9. Kakve mjere u tim slučajevima preduzimate?

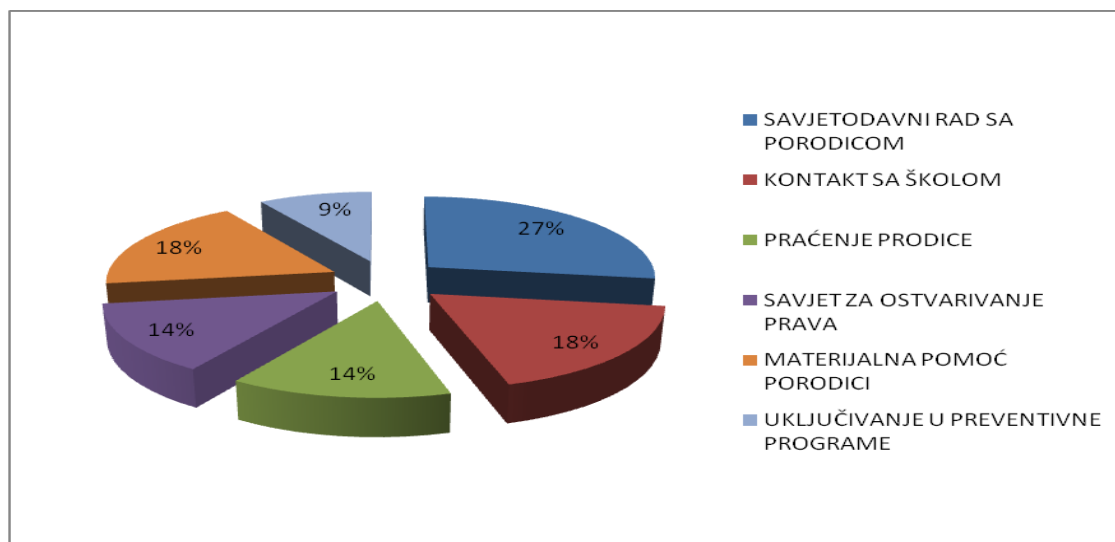
Tabela br.22 Mjere u slučajevima djece povratnika prosjačenju

Iz dobijenih odgovora centara za socijalni rad proizilazi da u 44% slučajeva centri obavljaju savjetodavne razgovore sa djecom i roditeljima u slučajevima djece povratnika prosjačenju, u 25% slučajeva centri ostvaruju saradnju sa školom, 13% slučajeva centri pružaju materijalnu podršku porodicama, u 6% slučajeva centri pružaju pomoć pri ostvarivanju prava, u 6% slučajeva djeca se uključuju u vaspitno-obrazovne procese dok se u 6% slučajeva pokreće prekršajni postupak prema roditeljima.

10. Mjere koje preduzimate u cilju prevencije i zaštite djece koja se bave prosjačenjem?

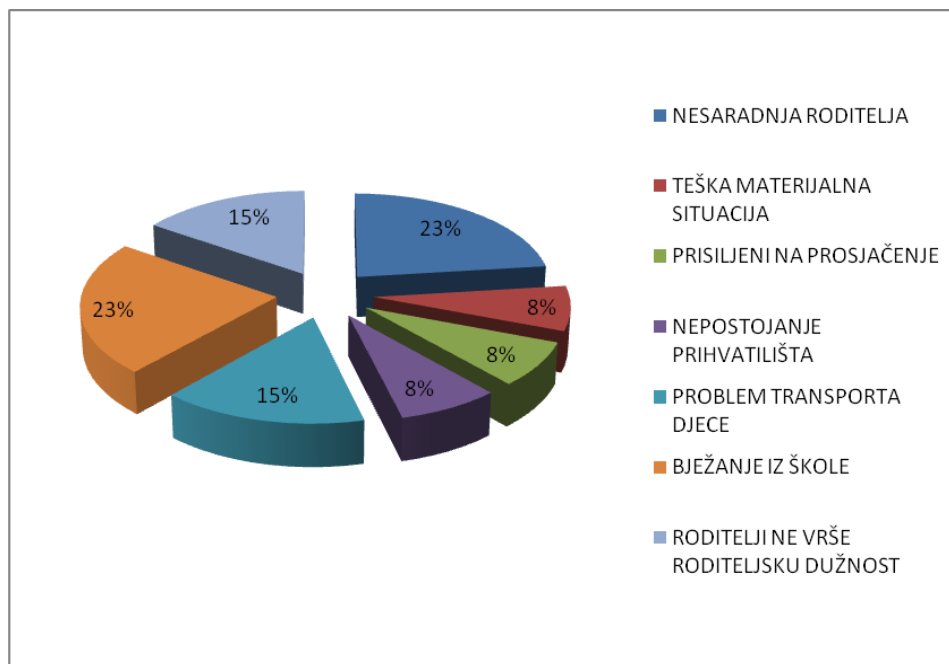
Tabela br.23 Mjere u cilju prevencije

Prema podacima iz upitnika dolazimo do saznanja da 27% centara za socijalni rad obavlja savjetodavne razgovore sa porodicom u cilju prevencije prosjačenja, 18% centara omogućava materijalnu pomoć, 18% ostvaruje kontakte sa školama, 14% centara obavlja praćenje porodice, 14% centara daje savjete za ostvarivanje prava koja im zakonom pripadaju dok 9% centara uključuje djecu u preventivne programe.

11.Sa kojim problemima se najčešće susrećete u radu sa djecom koja se bave prosjačenjem?

Tabela br.24 Problemi sa kojima se CSR susreću u radu sa djecom koja se bave prosjačenjem

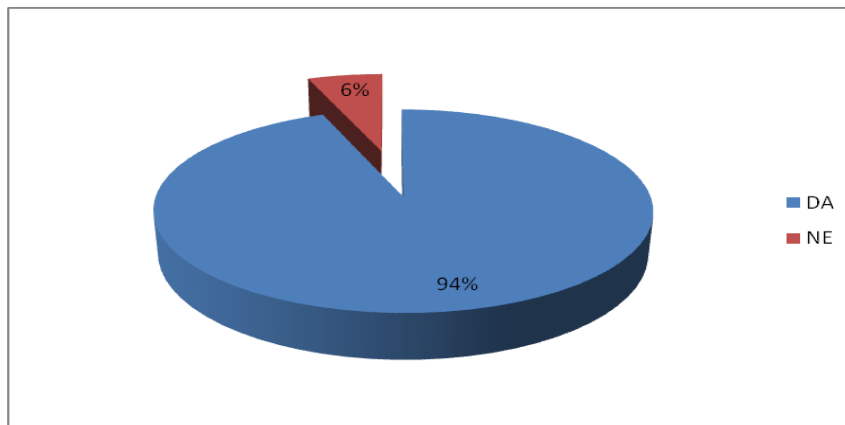

Problemi koje centri za socijalni rad najčešće imaju u radu sa djecom koja se bave prosjačenjem su:

- nesaradnja roditelja sa institucijom u 23% centara,
- bježanje djece iz škole u 23% centara,
- neadekvatna roditeljska briga i dužnost smatra 15% centara,
- problemi transporta djece u druge opštine iz kojih djeca dolaze u 15% centara,
- prisiljavanje djece na prosjačenje u 8% centara,
- teška materijalna situacija porodica u 8% centara,
- nepostojanje prihvatilišta za ovu populaciju u 8% centara.

12. Saradujete li sa drugim institucijama-organizacijama u vezi sa problemom prosjačenja djece?

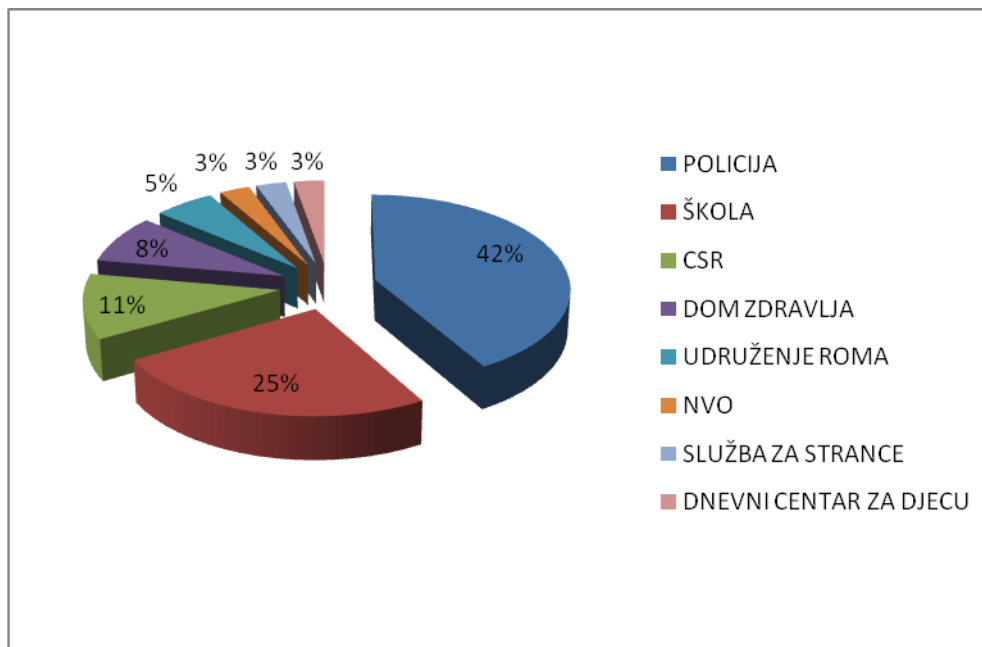
Tabela br.25 Saradujete li sa drugim institucijama-organizacijama

Odgovor na ovo pitanje potvrđuje da 94 % centara za socijalni rad ima dobru saradnju sa drugim institucijama i organizacijama dok 6% ispitanih centara navodi da nema dobru saradnju sa drugim institucijama i organizacijama.

13. Ako DA sa kojima od njih imate najbolju saradnju?

Tabela br.26 Sa kojim institucijama imate najbolju saradnju

Od centara koji su pozitivno odgovorili na pitanje o saradnji sa drugim institucijama 42% centara ima dobru saradnju sa policijom, 25% ostvaruje dobru saradnju sa školom, 11% ostvaruje dobru saradnju sa drugim CSR, 8% ostvaruje dobru saradnju sa domovima zdravlja, 5% sa udruženjima Roma koja djeluju na njihovim opštinama, 3% centara

sarađuje sa Službom za strance, 3% sa NVO i 3% sa Dnevnim centrima za djecu u opštinama u kojima postoje.

14. Posljednje pitanje je ostavljeno za primjedbe, sugestije i prijedloge u vezi sa problemom djece zatečene u prosjačenju

Centri za socijalni rad na osnovu iskustava iz prakse dali su sljedeće primjedbe, sugestije i prijedloge kako bi se moglo djelovati u cilju prevencije, edukacije, sprečavanja i rješavanja problema vezanih za djecu koja prose:

- Nema dovoljno preventivnih programa i lokalne zajednice bi u cilju njihove realizacije, a radi zaštite ove kategorije djece, morale obezbijediti odgovarajuća sredstva da bi se ti programi mogli realizovati.
- Stalna i kontinuirana saradnja sa nevladinim sektorom i školom, u ostvarivanju i zaštiti prava djeteta doprinijela bi i zaštiti djece od prosjačenja.
- Način rješavanja ovog pitanja centri vide i u adekvatnim sankcijama za roditelje, ističući da se ovi slučajevi ne procesuiraju u skladu sa zakonom i da roditelji koji zanemaruju svoju djecu najčešće ostaju izvan svake sankcije.
- Ukazano je na potrebu osnivanja prihvatilišta za djecu i omladinu zatečenu u skitnji, prosjačenju i djecu u riziku, gdje bi se toj djeci pružila potrebna pomoć.
- Opštine u koje se djeca organizovano dovode iz drugih sredina radi prosjačenja ističu potrebu jačanja saradnje sa zemljama iz okruženja.
- Jačanje svijesti građana o rizicima i posljedicama prosjačenja djece, ukazuje se kao stalna potreba jer, dajući novac djeci koja prose - ne pomažemo djeci već onima za koje djeca rade.
- Programi socijalnog zbrinjavanja u lokalnim zajednicama morali bi prioritarno rješavati ovu kategoriju građana.
- Jedan broj centara rješavanje problema vidi u obezbjeđivanju materijalne i kadrovske osposobljenosti centra kako bi adekvatno mogli reagovati i u ovim slučajevima.

4.2 Ministarstvo unutrašnjih poslova

Upitnik o prosjačenju djece u Republici Srpskoj poslat je u 5 nadležnih Centara javne bezbjednosti u Republici Srpskoj i to Doboj, Banja Luka, Bijeljina, Trebinje i Istočno Sarajevo.

Po dobijanju odgovora nadležnih centara (u 3 centra javne bezbjednosti evidentirani su slučajevi prosjačenja djece, a u 2 centra javne bezbjednosti ova pojava nije evidentirana), odgovori su zatraženi i od 13 policijskih stanica onih opština koje su prema podacima iz centara javne bezbjednosti imali evidentirane slučajeve prosjačenja djece.

Odgovori nadležnih policijskih stanica govore o obimu pojave, mjerama koje preduzimaju u okviru svojih nadležnosti i prijedlozima i sugestijama za unapređenje položaja djece, odnosno za njihovu zaštitu od ovog vida eksploatacije.

Analiza upitnika

1. Prema vašoj evidenciji koji je ukupan broj djece zatečene u prosjačenju na vašoj opštini u periodu od 01.01.2010. do 31.12.2010. godine?

Tabela br.1 Ukupan broj evidentiranih slučajeva za period 01.01.2010. do 31.12.2010. godine

Banja Luka	9	32 %
Doboj	3	11 %
Bijeljina	16	57 %
Total	28	100 %

Na pitanje o broju evidentiranih slučajeva prema podacima CJB evidentirano je 28 slučajeva prosjačenja djece za cijelu Republiku Srpsku. Od tog broja 9 slučajeva (32%) evidentirano je u Banjaluci, 3 slučaja (11%) evidentirano je na području opštine Doboj, dok je 16 slučajeva (57%) zabilježeno na teritoriji opštine Bijeljina.

2. Od ukupnog broja djece koliko djece je zatečeno u prosjačenju po mjesecima?

Tabela br.2 Ukupan broj evidentirane djece po mjesecima

	Banja Luka	Doboj	Bijeljina	Total
Januar	/	/	/	/
Februar	/	/	1	1 (3%)
Mart	2	/	4	6 (22%)
April	/	/	/	/
Maj	3	/	/	3 (11%)
Jun	/	/	/	/
Jul	/	2	1	3 (11%)
Avgust	3	1	/	4 (14%)
Septembar	/	/	1	1 (3%)
Oktoibar	/	/	2	2 (7%)
Novembar	/	/	3	3 (11%)
Decembar	1	/	4	5 (18%)
Total	9 (32%)	3 (11%)	16 (57%)	28 (100%)

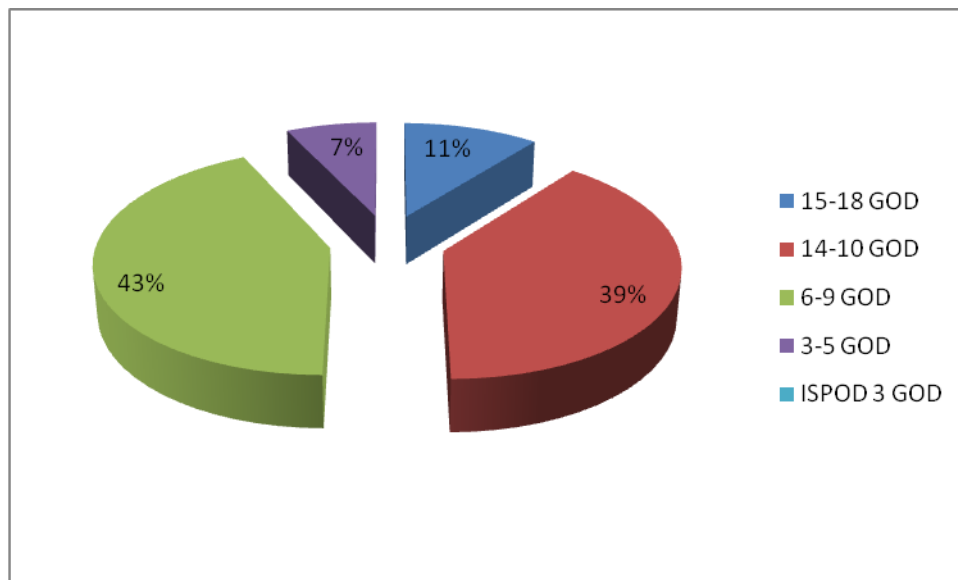
Prema podacima koje smo dobili od CJB u mjesecu januaru nema evidentiranih slučajeva prosjačenja, u februaru je evidentiran 1 slučaj (3%), u martu je zabilježeno 6 slučajeva

(22%), u aprilu nema evidentiranih, u maju su zabilježena 3 slučaja (11%), u mjesecu junu nema zabilježenih slučajeva ni na jednoj teritoriji, u julu su evidentirana 3 (11%), u avgustu su zabilježena 4 slučaja (14%), u septembru je evidentiran 1 slučaj prosjačenja (3%), u oktobru su evidentirana 2 slučaja (7%), u novembru 3 slučaja (11%), u decembru je zabilježeno 5 slučajeva prosjačenja djece (18%).

Iz ovih podataka može se zaključiti da je najveći broj djece zatečen u prošnji u martu (22%), decembru (18%) i avgustu (14%), što se razlikuje od evidencije centara za socijalni rad koji najveći broj slučajeva bilježe u ljetnim mjesecima.

3.Podaci o djeci zatečenoj u prosjačenju prema starosnoj i polnoj strukturi?

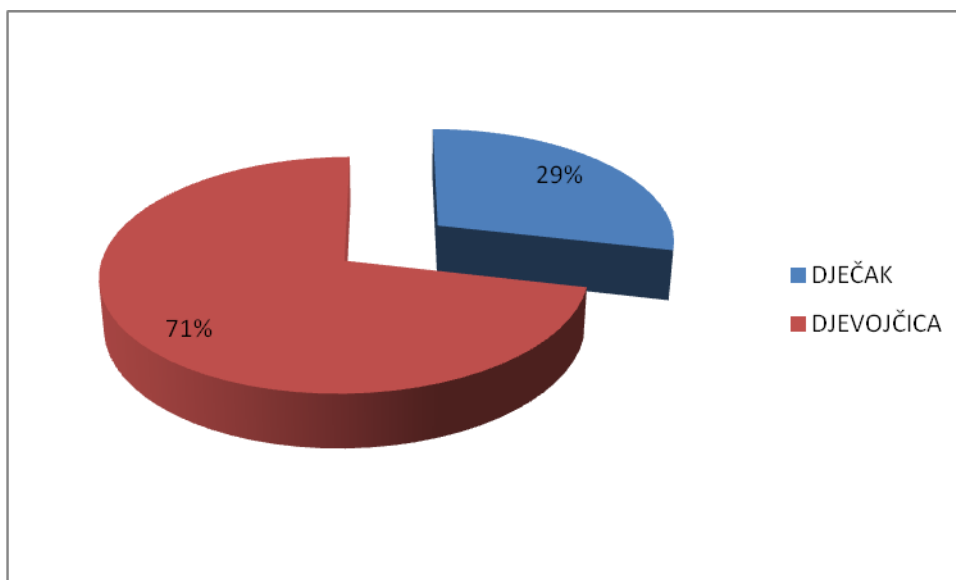
Tabela br.3 Podaci o djeci zatečenoj u prosjačenju prema starosnoj sturkturi

Prema podacima iz upitnika evidentirano je 3 djece (11%) starosne dobi od 15-18 godina, 11 (39%) je starosne dobi od 10-14 godina, 12 djece (43%) je dobi od 6-9 godina, 2 djece (7%) su starosne dobi od 3-5 godina, uzrasta ispod 3 godine nije evidentirano ni jedno dijete.

Polna struktura

Tabela br.4 Podaci o polu djece zatečene u prosjačenju

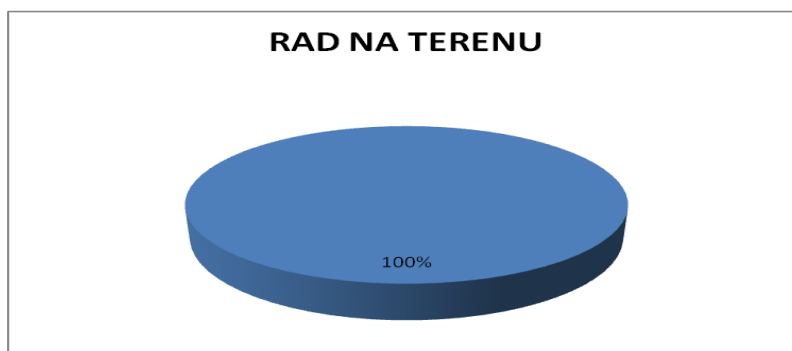

Kada govorimo o polnoj strukturi djece zatečene u prosjačenju dolazimo do podataka da je evidentirano 8 dječaka (29%) i 20 djevojčica (71%) period od 01.01.2010. do 31.12.2010.godine. Evidentno je da je broj djevojčica dva i po puta veći od broja dječaka.

4. Na koji način dolazite do saznanja o djeci koja se bave prosjačenjem?

Iz odgovora na ovo pitanje proizilazi da se u sva 3 centra javne bezbjednosti (100%) do saznanja o djeci koja prosjače dolazi radom na terenu.

Tabela br.5 Na koji način dolazite do saznanja o djeci koja se bave prosjačenjem

5. Podaci o mjerama koje preduzimaju u vezi sa problemom prosjačenja?

Centri javne bezbjednosti u vezi sa problemom prosjačenja djece preduzimaju sljedeće mjere:

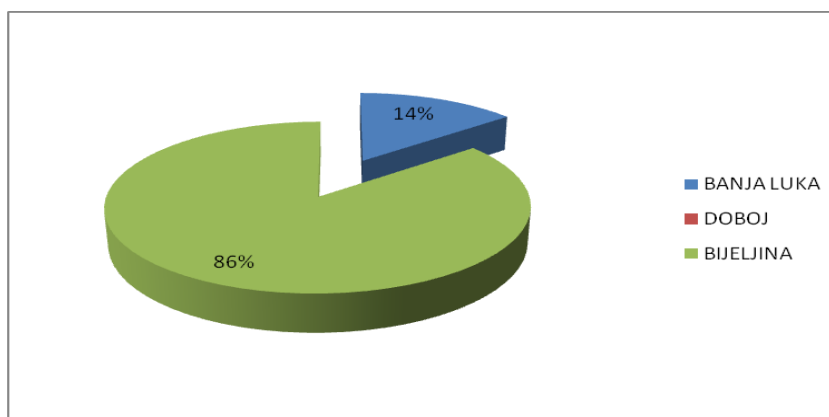
u sva 3 centra javne bezbjednosti (100%) CJB obavještava Centar za socijalni rad, u sva 3 centra (100%) podnose zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, a samo u 1 Centru (33%) navodi se preventivno djelovanje u cilju sprečavanja prosjačenja.

Tabela br.6 Mjere koje preduzimaju u vezi sa prosjačenjem

Mjere koje se preduzimaju	Banja Luka	Doboj	Bijeljina
Prema djeci zatečenoj u prosjačenju	Obavještavanje CSR	Obavještavanje CSR	Obavještavanje CSR
Prema odgovornim licima	Podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	Podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	Podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka
Preventivne mjere u cilju sprečavanja prosjačenja	Preventivno djelovanje		

6. Koji je ukupan broj djece povratnika zatečenih u prosjačenju?

Tabela br.7 Broj djece povratnika prosjačenju

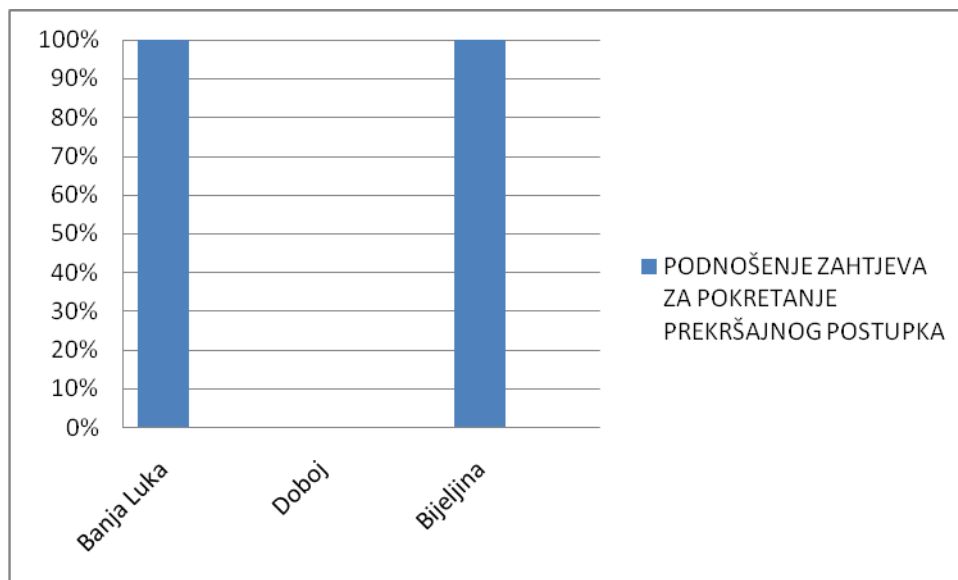

Iz odgovora na ovo pitanje proizilazi da se u dvije opštine pojavljuju djeca koja se ponovo zatiču u prosjačenju. Ukupno 14 djece je zatečeno u ponovnom prosjačenju od toga 2

slučaja (14%) na području opštine Banja Luka, a 12 slučajeva (86%) na području opštine Bijeljina. Na području opštine Doboj nisu evidentirana djeca koja su ponovo zatečena u prosjačenju.

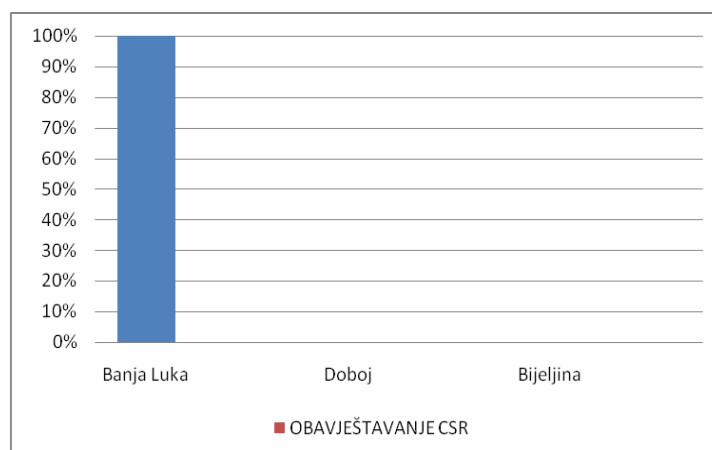
7. Kakve mjere u tim slučajevima preduzimate?

Tabela br.8 Podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka

U 2 od 3 opštine pokreću se postupci za podnošenje krivičnih prijava prema odgovornim licima kada se djeca ponovo zateknu u prosjačenju i to na području opštine Banja Luka i Bijeljina, dok na području opštine Doboj nema evidentiranih aktivnosti u ovakvim slučajevima jer u opštini Doboj nema djece koja su više puta zatečena u prosjačenju.

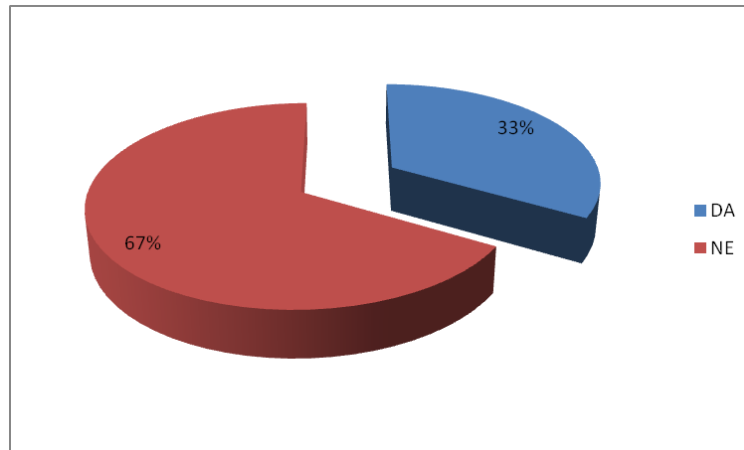
Tabela br.9 Obavješćavanje Centra za socijalni rad

Na području opštine Banja Luka CJB obavješćava nadležni CSR o djeci koja se ponovo nađu u prosjačenju.

8. Smatrate li da su postojeće zakonske mjere koje se odnose na prosjačenje dovoljno efikasne?

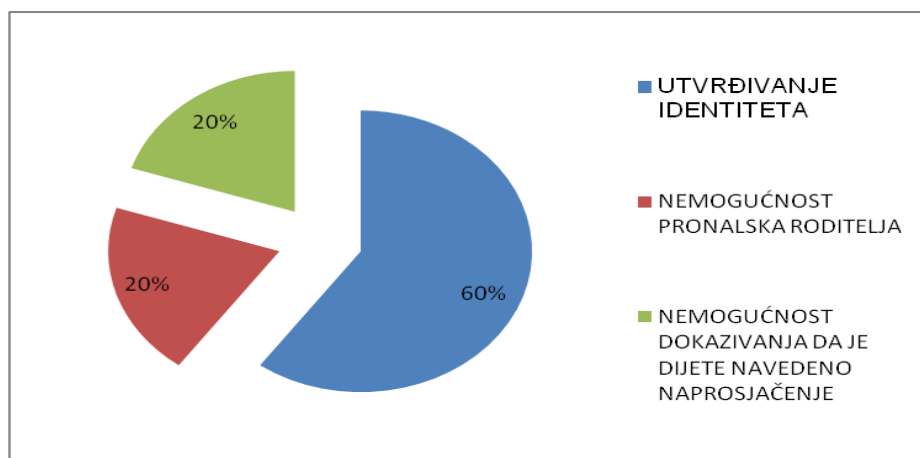
Tabela br.10 Da li su postojeće zakonske mjere efikasne?

Iz odgovora proizilazi da je 67% centara javne bezbjednosti nezadovoljno postojećim zakonskim mjerama i smatraju da one nisu dovoljno efikasne, dok 33% CJB smatra da su postojeće mjere efikasne. Centri javne bezbjednosti koji nisu zadovoljni postojećim zakonskim mjerama smatraju da treba pooštriti sankcije prema licima koja djecu navode na prosjačenje, te da djecu koja prosjače treba smiještati u ustanove ili druge porodice, jer ih porodice kod kojih se nalaze navode na prosjačenje.

9. Sa kojim problemima se najčešće susrećete u radu sa djecom koja se bave prosjačenjem?

Tabela br.11 Sa kojim problemima se najčešće susrećete u radu sa djecom koja se zatiču u prosjačenju

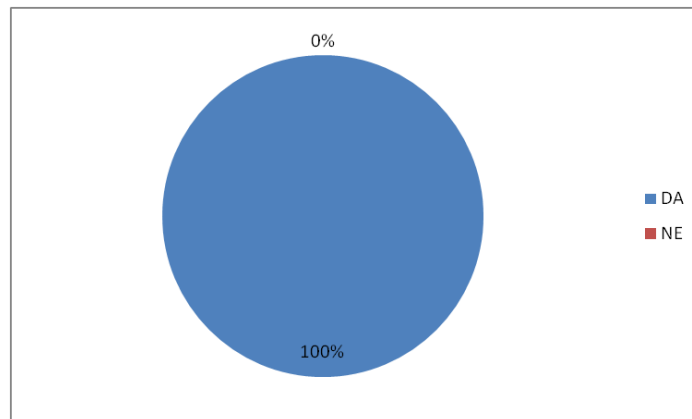
Centri javne bezbjednosti u radu sa djecom zatečenom u prosjačenju najčešće vide probleme u:

- utvrđivanju identiteta djece koja su zatečena u prosjačenju u 60% centara,

- nemogućnosti pronalaska roditelja ili staratelja u 20% centara,
- nemogućnosti dokazivanja da je dijete navedeno na prosjačenje u 20% centara.

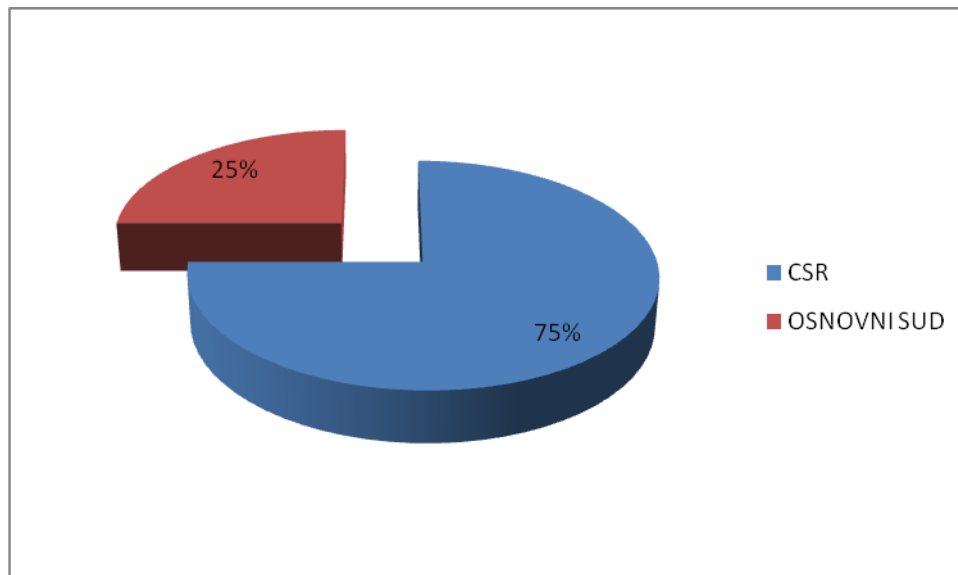
10. Saradujete li sa drugim institucijama-organizacijama u vezi sa problemom prosjačenja djece?

Tabela br.12 Saradujete li sa drugim institucijama?

Iz dobijenih odgovora proizilazi da svi centri javne bezbjednosti ostvaruju saradnju sa drugim institucijama. Svi CJB ostvaruju saradnju sa centrom za socijalni rad dok Centar javne bezbjednosti Banja Luka ostvaruje dobru saradnju i sa Osnovnim sudom u Banjaluci.

Tabela br.13 Sa kojim institucijama najbolje saradujete?

11. Na kraju upitnika CJB su pozvani da daju svoje primjedbe, sugestije i prijedloge u vezi sa problemom djece zatečene u prosjačenju.

Centri javne bezbjednosti na osnovu svojih iskustava sa terena između ostalog konstatuju:

- Problem prosjačenja djece, koji zbog ekonomske situacije postaje sve izraženiji, zahtijeva veću pažnju svih nadležnih institucija, i posebno bolju koordinaciju institucija koje rade na rješavanju ovog pitanja te uključivanje i brojnih drugih institucija i agencija u njegovo rješavanje (granična policija, komunalna policija, inspeksijske službe).
- Kažnjavanje lica koja navode djecu na prosjačenje nije se pokazalo kao efikasan način rješavanja ovog problema. Podnošenje prijava protiv roditelja i njihovo kažnjavanje nije doprinijelo zaštiti djece u ovoj oblasti.
- Jedino rješenje ovog problema je prevencija, odnosno mjerama porodično pravne zaštite osigurati adekvatnu roditeljsku brigu za dijete.

4.3 Osnovni sudovi

Radi uvida u podatke o problemu prosjačenja djece u Republici Srpskoj, Ombudsman za djecu se obratio osnovnim sudovima u Republici Srpskoj u onim opštinama u kojima je prema naprijed navedenim podacima evidentiran najveći broj djece koja prose.

Zahjevi su upućeni osnovnim sudovima u Banjaluci, Prijedoru, Modriči i Bijeljini od kojih su se očekivali odgovori o pokretanju i vođenju odgovarajućih postupaka u skladu sa Zakonom o prekršajima i Krivičnim zakonom Republike Srpske, a vezano za problem prosjačenja djece.

Prema odgovoru Osnovnog suda u Banjaluci, sud ne vodi posebnu evidenciju o prekršajima za maloljetna lica, nemaju i ne raspolažu podacima da li je bilo zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka iz člana 26. Zakona o javnom redu i miru⁶⁵, te s toga nisu bili u mogućnosti dati podatke o postupcima protiv maloljetnih lica po navedenom osnovu u 2010.godini.

Kada su u pitanju počinioci krivičnih djela iz člana 207 Krivičnog zakona RS, sud je dodatnim aktivnostima utvrdio da tokom 2010.godine ni jedno maloljetno lice nije optuženo ni osuđeno za izvršenje navedenog krivičnog djela.

U Osnovnom sudu u Prijedoru u 2010.godini nije bilo pokrenutih postupaka za navedena prekršajna i krivična djela. Kroz razgovor sa sekretarom suda dobijene su informacije da nije bilo maloljetnih lica koja su optužena i osuđena za izvršenje prekršaja iz člana 26. Zakona o javnom redu i miru i iz člana 207 Krivičnog zakona RS⁶⁶, te da se na sudu vodilo nekoliko predmeta, ali su u pitanju bile punoljetne osobe.

U Osnovnom sudu u Modriči provjerom evidencija utvrđeno je da nema prijavljenih – optuženih i osuđenih maloljetnih lica u 2010.godini na osnovu člana 26. Zakona o javnom redu i miru i člana 207 Krivičnog zakona RS⁶⁷.

⁶⁵ Osnovni sud u Banjoj Luci, Dopis broj: 071-0-Cy-11-00 0837-1 od 18.06.2011.

⁶⁶ Osnovni sud u Prijedoru, Dopis broj: 077-0-SU-11-000-314 od 1.06.2011.god.

⁶⁷ Osnovni su u Modriči, Dopis broj: 086-0-Su-11-000 352 od 30.05.2011.god.

U Osnovnom sudu u Bijeljini u 2010.godini nije bilo procesuiranih slučajeva zbog krivičnog djela iz člana 207. Kaznenog zakona RS – zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica, dok je pred prekršajnim odjeljenjem ovog suda, po članu 26. Zakona o javnom redu i miru, doneseno ukupno 5 rješenja, od čega su u 2 predmeta prosjačila maloljetna lica, a u preostala 3 predmeta su u pitanju punoljetna lica⁶⁸.

4.4 NVO-udruženja Roma

Radi potpunijeg uvida u problematiku prosjačenja djece u Republici Srpskoj, Ombudsman za djecu Republike Srpske je posjetio Savez Roma Republike Srpske u Gradišci i udruženja Roma u Banjaluci, Prijedoru i Bijeljini. Udruženje Roma iz Modriče svoje stavove prenijelo je na okruglom stolu i u razgovoru s predstavnicima institucije Ombudsmana za djecu RS.

Iz razgovora koji su obavljani može se zaključiti da većina udruženja ima dobru saradnju sa lokalnom zajednicom, nadležnim centrom za socijalni rad kao i centrima javne bezbjednosti.

U udruženjima ističu da forumi za bezbjednost, formirani u ovim lokalnim zajednicama, stalno razmatraju i ovu problematiku u cilju iznalaženja rješenja za poboljšanje položaja ovih kategorija po različitim osnovama.

U zadnjih nekoliko godina, po izjavi predstavnika ovih udruženja, napravljeni su značajni pomaci vezano za romsku populaciju, prije svega za upis djece u matične knjige, upis u školu, obezbjeđivanje zdravstvene zaštite, izdavanje ličnih dokumenata itd, ali i dalje su ostali prisutni brojni problemi. Lokalne zajednice su kroz različite projekte pomogle u rješavanju brojnih problema sa kojima se oni svakodnevno susreću. Pored pomoći za stambeno zbrinjavanje, što posebno ističu u Banjaluci i Prijedoru, lokalne zajednice pružaju razne vidove pomoći kroz odjeću, obuću, školski pribor za učenike, organizovan rad sa djecom, obezbijeđen prostor za rad udruženja i sl.

Udruženje u Prijedoru posebno naglašava veliko angažovanje opštine Prijedor i svih njenih struktura za poboljšanje položaja romske populacije, te dobru saradnju svih institucija na rješavanju ovih pitanja, te posebno naglašava uključenost djece u obrazovni sistem.

Udruženje u Bjeljini već godinama aktivno radi na uključivanju djece u obrazovni sistem, priprema najmlađe za polazak u školu, prati njihovo obrazovanje i probleme sa kojima se susreću, te ističe potrebu rada sa roditeljima radi jačanja njihovih kapaciteta i veće odgovornosti za odrastanje djece.

Udruženje u Banjaluci zadovoljno je da su sva djeca obuhvaćena obrazovnim sistemom, samim tim imaju zdravstvenu zaštitu i lična dokumenta. Kroz različite sadržaje djeca prolaze i različite programe, a angažovani su u sportskim i kulturno zabavnim sekcijama.

⁶⁸ Osnovni sud u Bijeljini, Dopis broj: 080-0-Su-11-000 008(-3) od 3.06.2011.god.

Problem je nezaposlenost i sama udruženja čine napore u cilju stambenog zbrinjavanja i zaposlenja svojih članova.

Problem prosjačenja u nekim udruženjima vide u neodgovornosti roditelja, odnosno smatraju da se samo adekvatnim kaznama prema roditeljima mogu zaštititi djeca.

Najveći broj djece koja prose, i po njihovim tvrdnjama, su djeca koju organizovano dovode u određenim mjesecima iz opština izvan Republike Srpske. S obzirom da u opštini znaju kada i odakle dolaze, traže rješenja da adekvatno reaguju u tim situacijama.

4.5 Izjave djece

Prilikom posjete jednom od centara za socijalni rad, obavljen je razgovor i sa porodicom koja je više puta zatečena u prosjačenju zajedno sa maloljetnom djecom. Porodica ima 9 djece od kojih najstarije ima 14 godina, a najmlađe 8 mjeseci.

U razgovoru je učestvovalo 5 djece koja nikada nisu upisivana u školu, nepismeni su, samo jedno dijete razumije srpski jezik.

Djeca su upisana u matičnu knjigu rođenih. Troje njihove djece ima zdravstvenih problema, prema izjavi roditelja imaju problem sa sluhom.

Jedanaestogodišnjak sa kojim je posebno obavljen razgovor, kaže da izlazi na ulicu skoro svaki dan i prosi od prolaznika zajedno sa majkom i ostalom braćom i sestrama. Novac daje roditeljima, a ponekad sam sebi nešto kupi i to uglavnom hranu.

Dvije djevojčice sa kojima smo razgovarali na ulicama Doboja u julu mjesecu kažu da su iz Modriče, da su sa bratom došle vozom iz Modriče, da roditelji ne znaju da su one tu, da će se isti dan vratiti nazad i traže 20 feninga da sebi nešto kupe.

Jedna ima pet godina, druga šest, i još ne idu u školu, a brat je stariji.

Pred jednim trgovačkim centrom, dječaci se nude da odvezu kolica. Na pitanje s kim žive, kažu sa mamom koja je bolesna. Dječaci idu u školu, a ovdje dolaze povremeno da nešto zarade. Kažu da majka i ne zna da oni to rade.

Drugi dječak, pred istim trgovačkim centrom, ide u šesti razred osnovne škole i povremeno dolazi ovdje da nešto zaradi. On ne traži novac, kaže, on se nudi da pomogne - da ponese stvari ili odveze kolica, očekujući pri tome nekakvu nadoknadu za urađeno. Dolazi prije ili poslije škole, zavisno od smjene i vikendom.

Posjeta jednom od uspostavljenih dnevnih centara, u dva navrata nije dala rezultate u smislu razgovora sa njenim korisnicima, jer u vrijeme posjete u centru nije bilo djece. To potvrđuje tvrdnje iz udruženja Roma da se evidentirani slučajevi prosjačenja djece u toj opštini najčešće odnose na djecu koja nisu iz te opštine.

6. SARADNJA SA OSNOVNOM ŠKOLOM

Osnovna škola „Kozarska djeca“ Gradiška

Učenici 6. razreda Osnovne škole „Kozarska djeca“ u Gradišci su u sklopu predmeta Demokratija, u projektu „Ja građanin“ prepoznali važnost problema prosjačenja djece i iskazali potrebu da i sami doprinesu njegovom rješavanju. Participacija djece u školi i lokalnoj zajednici izuzetno je važna, jer ne samo da djeca prepoznaju problem i da mogu doprinijeti njegovom rješavanju, već njihovo adekvatno uključivanje u svaki problem koji se njih tiče, uči ih o odgovornosti, od najranijeg uzrasta i prema sebi i prema drugima

Učenici ove škole su svjedoci situacija kada njihovi vršnjaci, djeca romske populacije, hodaju po gradskim ulicama i prose u vrijeme kad treba da su u školi. To ih je podstaklo da se aktivno uključe u prevenciju i da sami doprinesu povratku njihovih vršnjaka u školske klupe.

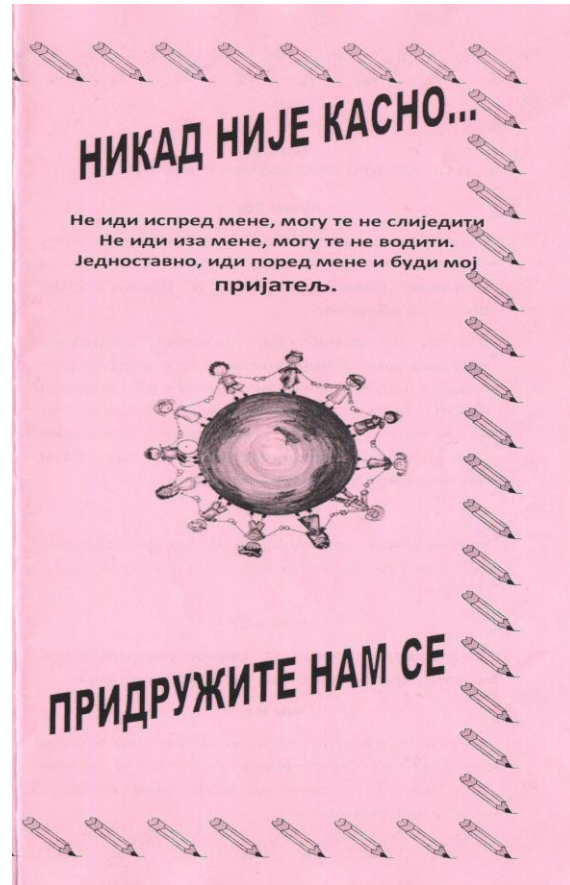
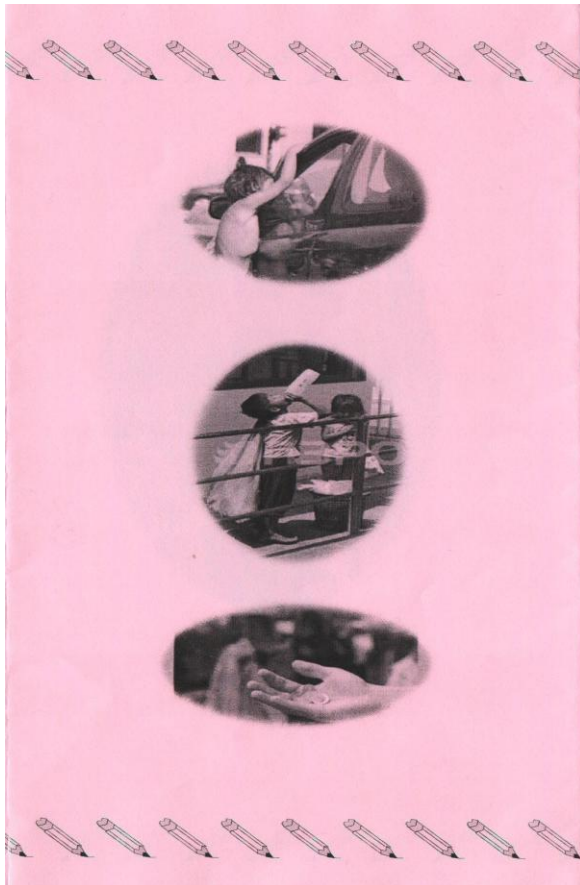

Kroz projekat „Romska djeca u školi, ne na ulici“ nastoje da doprinesu rješavanju ili smanjenju pojave rizičnog ponašanja ove populacije i doprinesu boljem razumijevanju ovog problema kod građana njihove opštine.

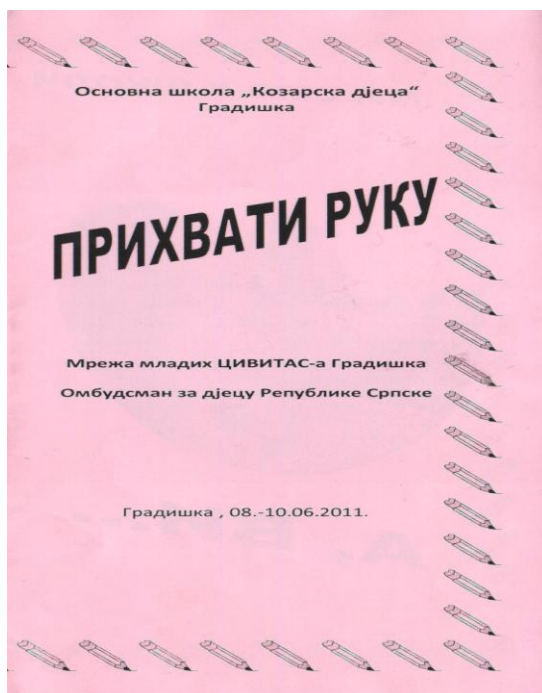
Osnovna škola „Kozarska djeca“ je pored projekta „Ja građanin“ pokrenula i druge aktivnosti koje su imale za cilj pomoć djeci romske populacije u uključivanju u vaspitno-obrazovni proces.

U školskoj 2010/2011.godini u školi „Kozarska djeca“ je realizovan projekat pod nazivom „Obrazovanje je sve“. Cilj ovog projekta je bio uključivanje romske djece i drugih u redovni osnovnoškolski vaspitno-obrazovni proces. Projektne aktivnosti su organizovane i realizovane uz pomoć institucije Ombudsmana za djecu Republike Srpske i Mreže mladih CIVITAS-a Gradiška.

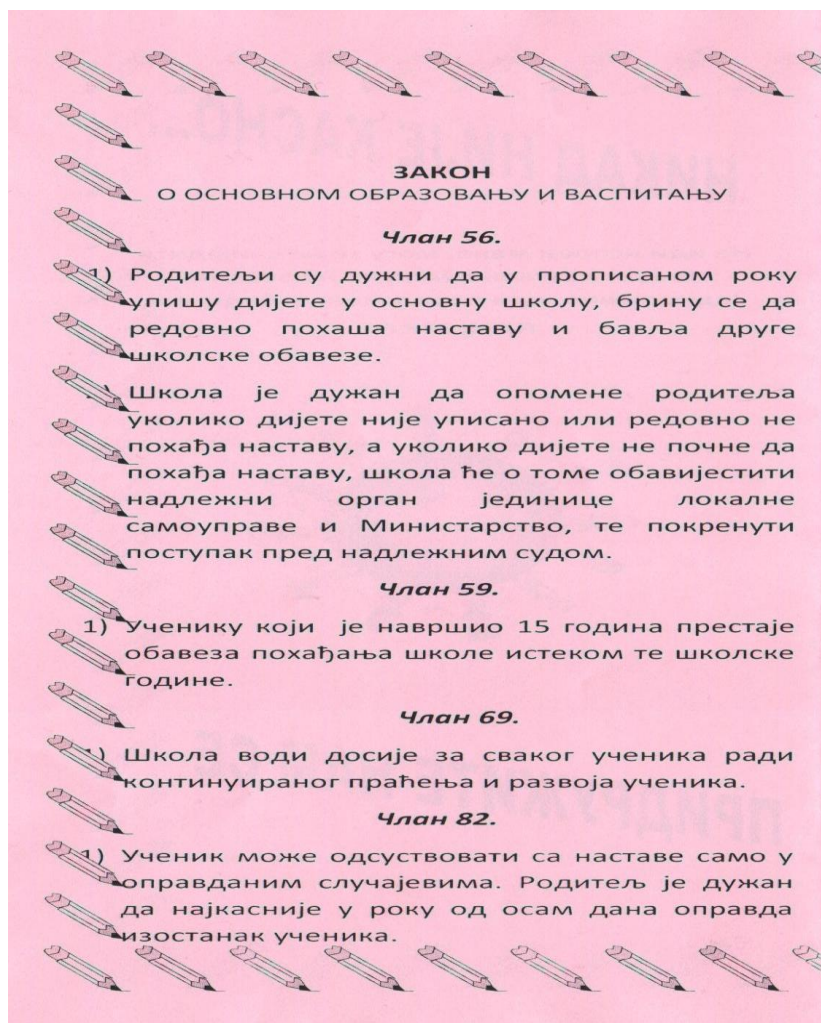

Projektne aktivnosti imale su za cilj senzibilizaciju djece i odraslih za probleme romske populacije i obezbjeđivanje sredstava za djecu koja treba da su u školi a ne na ulici. Provedene su sljedeće aktinosti:

- Obilježavanje Dana Roma, 08.04.2011.godine, prikazivanjem filma „Mi smo saznali, a vi“ koji je nastao u okviru projekta Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini
- Prikupljanje odijevnih predmeta za djecu romske populacije
- Prikupljanje školskog pribora za djecu romske populacije
- Kampanja „Prihvati ruku“ realizovana u periodu od 08-10.06.2011.godine

- Za dvoje njihovih vršnjaka romske populacije organizovaće se polaganje razrednih ispita kako bi im omogućili sticanje osnovnoškolskog obrazovanja

Ovakvo angažovanje djece na rješavanju problema koji su sami identifikovali samo je dokaz da djeca mogu biti dobar primjer kako znak male pažnje i podrške nekada jako puno znači.

Naravno, za njihove aktivnosti imali su svu podršku njihovih nastavnika i uprave škole.

7. OKRUGLI STO U PRIJEDORU I MODRIČI

Polazeći od UN Konvencije o pravima djeteta koja obavezuje države na preduzimanje svih odgovarajućih zakonodavnih, administrativnih, socijalnih i obrazovnih mjera za ostvarivanje prava djece priznatih Konvencijom, pitanje prosjačenja djece, odnosno zaštita djece od ekonomske eksploatacije traži odgovore na brojna pitanja - da li je prosjačenje djece prepoznato kao zanemarivanje djece i nasilje nad njima, da li smo učinili odgovornim sve one koji djeci dopuštaju ili tolerišu prosjačenje na ulici, kako postupiti kada dijete sa ispruženom rukom zarađuje na ulici i u kojem pravcu sistemski djelovati u stvaranju okruženja za zdravo odrastanje djece i njihovu zaštitu od prosjačenja, da li je prosjačenje djece posljedica povrede njihovih osnovnih prava ili prosjačenje uzrokuje dodatnu povredu i kojih prava djece...

U namjeri da dođe do stavova stručnjaka angažovanih u različitim institucijama i službama koji se u svom radu susreću sa ovom problematikom, a u sklopu istraživanja koje je uradila, institucija Ombudsmana za djecu je organizovala okrugli sto na temu „Zaštitimo djecu od prosjačenja“ u opštini Prijedor i Modriča.

Na okruglom stolu u Prijedoru bilo je riječi o usklađenosti zakona sa zahtjevima UN Konvencije o dječijim pravima, iskustvima iz prakse i prijedlozima djelovanja u oblastima porodice, obrazovanja, zdravstvenog i socijalnog sektora, policije te je predstavljeno istraživanje Ombudsmana za djecu o prisutnosti prosjačenja djece u Republici Srpskoj.

Učesnici okruglog stola u Prijedoru su bili direktor i predstavnici Centra za socijalni rad u Prijedoru, predstavnici Centra za socijalni rad Kozarska Dubica, Kostajnica, stručni saradnik u Službi socijalne zaštite iz opštine Oštra Luka, predsjednik Udruženja Roma iz Prijedora i načelnica Odjeljenja za društvene djelatnosti, komandir i predstavnici Policijskih stanica Prijedor 1 i Prijedor 2, službenici Policijske stanice Kozarska Dubica i zamjenik komandira Policijske stanice Oštra Luka, kao i predstavnici OSCE-a i UNICEF-a.

Okrugli sto u Prijedoru održan je 12. maja 2011. godine

Svi prisutni su saglasni da je opština Prijedor veoma mnogo uradila na rješavanju brojnih pitanja romskih porodica, ali su isto tako saglasni da je problem prosjačenja djece prisutan u opštini. Posebno je naglašeno da se djeca organizovano dovode i da se na ulicama Prijedora uglavnom evidentiraju u ljetnim mjesecima. S obzirom da nadležne intitucije znaju iz kojih opština se djeca dovode, to preduzimaju potrebne mjere, da ih po dolasku vrate u opštine iz kojih dolaze.

Svi prisutni su saglasni da između nadležnih institucija i službi u lokalnoj zajednici, uključujući i udruženja Roma postoji stalna saradnja ne samo u planiranju aktivnosti, već i u njihovoj realizaciji.

Ono što smatraju posebno važnim je da su djeca uključena u obrazovni sistem i da je sve veći broj djece uključen i u predškolsko obrazovanje.

Problem pojave prosjačenja djece vide u nedovoljnom radu sa roditeljima koji imaju primarnu obavezu brinuti o zdravom odrastanju svoje djece i koji moraju preuzeti odgovornost za situacije u kojima se djeca nađu a koje ugrožavaju i njihovu bezbjednost.

U pojedinim opštinama, u kojima je prisutno napuštanje škole ili bježanje djece iz škole, ukazuje se na potrebu organizovanog rada i sa djecom i sa roditeljima kroz dnevne centre ili vaspitne ustanove kako bi se otklonili uzroci koji do toga dovode.

Jedan od problema u evidenciji prosjačenja predstavlja i nesistematičnost u vođenju podataka i nepostojanje baze podataka. Mnoge institucije prosjačenje evidentiraju kao društveno neprihvatljivo ponašanje, te iz tog razloga nema jasnih kriterija o načinu evidentiranja i raširenosti pojave prosjačenja.

Okrugli sto u Modriči održan je 6. oktobra 2011. godine

Okrugli sto u Modriči o problemu prosjačenja djece otvorio je cijeli niz pitanja za zaštitu djece u brojnim situacijama u kojima se nađu na putu odrastanja.

Prije svega ukazano je na neophodnost usklađivanja postojećih zakona ne samo sa zahtjevima UN Konvencije već sa potrebama prakse i posebno je naglašena neophodnost primjene postojećih zakona u različitim oblastima, a u cilju zaštite djece.

Posebno je naglašena važna uloga porodice u odrastanju svakog djeteta, potreba edukacije roditelja o brojnim pitanjima odrastanja njihove djece, obavezna saradnja roditelja sa nadležnim institucijama, ali i odgovornost roditelja za neadekvatnu brigu i nesaradnju sa nadležnim.

Zbog izuzetno važne uloge medija u odrastanju djece istaknuta je potreba da se prepozna dobra praksa, da se više medijske pažnje posveti pozitivnim sadržajima za djecu i o djeci, te da dobri i pozitivni primjeri budu uzori djeci od njihovog najranijeg uzrasta, a da se u pojedinačnim slučajevima postupanja protivno interesu djeteta poimenično govori.

Problem prosjačenja dece ne može se izolovano posmatrati, usko je vezan za ostvarivanje prava djece u različitim oblastima, ali i sa obavezama roditelja i brojnih drugih institucija i službi, zato je jedan od prijedloga i donošenje odgovarajućeg protokola kojim će se definisati pravila i procedure postupanja nadležnih službi u radu sa djecom u riziku. Time bi se nadležne službe učinile odgovornijim u postupanju, a djeci bi bila osigurana odgovarajuća pomoć i podrška. Pri tome protokol treba da se odnosi na svu djecu u riziku, a ne samo djecu u prosjačenju.

Na okruglom stolu je istaknuta i neophodnost uspostavljanja baze podataka za djecu po jedinstvenoj metodologiji u svim opštinama.

Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici Centra za socijalni rad, osnovnih škola „Sutjeska“ i „Sveti Sava“, kao i SŠC „Jovan Cvijić“, Dječijeg obdaništa, CJB Doboje, PS Modriča, Crvenog krsta, udruženja građana-predsjednik Udruženja Roma i predstavnici opštine Modriča i istakli su dobru saradnju nadležnih institucija u opštini o svim pitanjima ostvarivanja i zaštite prava djeteta. Okruglom stolu prisustvovao je i novinar Novinske agencije SRNA, te predstavnik OSCE-a.

8. SUMIRANJE REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Prava djeteta kako ih uspostavlja i garantuje UN Konvencija o pravima djeteta samo su potrebe svakog djeteta na njegovom putu odrastanja. To zahtijeva da za svako dijete od njegovog rođenja do punoljetstva budu obezbijeđene i osigurane one potrebe koje će mu omogućiti zdravo odrastanje.

Problem prosjačenja djece i djece na ulici godinama je prisutan a da nemamo stvarne pokazatelje o njegovoj prisutnosti i stvarnim uzrocima koji do toga dovode, niti sistemske mjere i aktivnosti usmjerene na otklanjanje uzroka koji dovode do povrede prava djece u ovoj oblasti.

Svoju zabrinutost u vezi sa iskorišćavanjem djece i prosjačenjem izrazio je i UN Komitet za prava djeteta⁶⁹ koji je, s tim u vezi, Bosni i Hercegovini dao odgovarajuće preporuke.

Komitet je zabrinut zbog informacije da znatan broj djece, naročito Roma, živi ili radi na ulicama, da je većina te djece mlađa od 14 godina, da većina ne pohađa školu i da je gotovo polovina njih bolesna. Komitet sa zabrinutošću nadalje primjećuje da je posao kojim se bave ta djeca često štetan po njihovo zdravlje i izrabljivačkog je karaktera, kao i da je većina ove djece prisiljena da radi.

⁶⁹ UN Komitet za prava djeteta razmatrajući 2005.godine Inicijalni izvještaj o stanju prava djeteta u Bosni i Hercegovini izrazio je svoju zabrinutost i Bosni i Hercegovini dao brojne preporuke, između ostalog i vezano za zaštitu djece od ekonomskog iskorištavanja, eksploatacije i prosjačenja

Komitet preporučuje državi ugovornici da:

- a. preduzme sveobuhvatno istraživanje kojim bi se došlo do broja, sastava i karakteristika djece koja rade i djece koja žive i rade na ulicama u cilju osmišljavanja i implementacije sveobuhvatnih strategija i politika za sprečavanje i eliminaciju ekonomske eksploatacije ove kategorije djece,
- b. da se pobrine da se ovoj kategoriji djece obezbijedi potrebna ishrana, odjeća, stambeni smještaj, zdravstvena zaštita i mogućnost za obrazovanje, uključujući strukovno obrazovanje i edukaciju u oblasti životnih vještina, u cilju pružanja podrške njihovom punom razvoju,
- c. da se pobrine da implementacija zakona bude u punoj saglasnosti sa članom 32. Konvencije o pravima djeteta i Konvencijama 138 i 182 Međunarodne organizacije rada.

Polazeći od ustavne odredbe da djeca kao najosjetljivija kategorija imaju pravo na posebnu zaštitu, zakoni Republike Srpske prepoznali su problem ekonomskog iskorišćavanja djece i na odgovarajući način ovo pitanje normativno uredili, utvrđujući i sankcije za sve one koji djeci dozvoljavaju, koji im omogućavaju ili ih navode na prosjačenje.

Na žalost, normativno i stvarno i u ovoj oblasti, kad su djeca u pitanju, ne idu zajedno.

Zakoni su jedno, a stvarnost za mnogu djecu nešto sasvim drugo.

Često smo svjedoci situacija da djeca na ulicama, na prometnim raskrscima, u prevoznim sredstvima, ispred bolnica, na parkiralištima, u svim vremenskim prilikama - po kiši i suncu, promrzli i gladni sa ispruženom rukom traže milostinju.

Ova djeca su vrlo često potpuno zapuštena. Njihovo pravo na obrazovanje, na zdravstvenu zaštitu, na igru i druženje sa vršnjacima, njihovo pravo na zdravo odrastanje i zaštitu od bilo kojeg oblika nasilja, zlostavljanja i nemarnog postupanja, njima je, a i onima koji o njima „brinu“ potpuno nepoznato.

Uslovi u kojima oni odrastaju radeći na ulici ne samo da povređuju, već ozbiljno ugrožavaju njihova osnovna prava, prije svega pravo na zaštitu zdravlja, na adekvatnu roditeljsku brigu, pravo na obrazovanje.

Jedno od osnovnih prava koje se djeci garantuje je i pravo na zaštitu od svakog oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Njihov rad na ulici često je samo dio problema sa kojim oni odrastaju nedostatak zdravstvene i socijalne zaštite, napuštanje škole ili je nisu ni upisali, nesređeni porodični odnosi i drugo, tako da prosjačenje ide zajedno sa problemom koji već imaju. Najčešće, prosjačenje je posljedica povrede više prava djeteta na prvom mjestu neadekvatne roditeljske brige i nepravovremene reakcije na takave uslove odrastanja djeteta.

Dijete koje je zanemareno i koje nema adekvatnu roditeljsku brigu prepušteno je ulici i samo se snalazi i kao takvo vrlo brzo postaje predmet interesovanja onih koji u ovom poslu vide mogućnost zarade.

Među djecom koja prose razlikuju se:

1. djeca koja to rade uz saglasnost roditelja ili staratelja ili na njihov zahtjev,
2. djeca koja to rade bez znanja roditelja,
3. djeca koja se prisiljavaju na prosjačenje od strane trećih lica, koji ih ustvari iznajmljuju ili kupuju uz dogovorenu naknadu i koriste za sticanje lične imovinske koristi.

Prema podacima nevladinog sektora, u pojedinim slučajevima, roditelji stoje iza ove aktivnosti svoje djece, jer se radi o porodicama kojima je obezbijeđen stambeni prostor i gdje su djeca obuhvaćena obrazovnim sistemom, međutim, po završetku škole, djeca se viđaju na određenim lokacijama u prosjačenju, a mama ih čeka u parku.

U jednom broju slučajeva djeca, po njihovoj izjavi, to rade bez znanja roditelja.

Roditelji ne znaju da njihova djeca na ovaj način pokušavaju nešto zaraditi, ali roditelji ne znaju ni gdje oni provode svoje vrijeme i šta uopšte za to vrijeme rade.

Prisutne su i situacije da se djeca organizovano dovode iz drugih opština, i iz drugih zemalja u regionu, od strane organizatora prosjačenja, što prelazi u čistu trgovinu djecom. Najčešće, u ljetnom periodu primijetan je veći broj djece dovedene na „posao“. Policija u tim opštinama zna kad dolaze i odakle dolaze, tako da preduzima potrebne mjere da se oni i vrate u mjesta iz kojih su došli. Često im je limitirana dnevna zarada, tako da ne mogu napustiti ulicu dok ne zarade određeni iznos.

Podaci dobijeni od nadležnih centara za socijalni rad i policije o djeci koja prose mogu se sumirati na sljedeći način:

1. Ukupan broj djece registrovane u prosjačenju

U 2010. godini ukupan broj djece koju su nadležne službe registrovale u prosjačenju je 131 dijete. Podaci se odnose na cijelu Republiku Srpsku i isti obuhvataju svu djecu zatečenu u prosjačenju, a ne samu djecu iz nadležne opštine i ne samo djecu iz Republike Srpske.

Pri tome je 12 opština imalo registrovane slučajeve prosjačenja, a druge opštine ovu pojavu nisu registrovale. Od 12 opština koje su registrovale slučajeve prosjačenja, na 4 opštine- Banja Luka, Prijedor, Modriča i Bijeljina, odnosi se 79% prijavljenih slučajeva ili ukupno 104, a ostalih osam opština zajedno registrovalo je 27 slučajeva ili 21 %.

2. Prema polu djece

Od ukupnog broja djece registrovane u prosjačenju djevojčice su zastupljenije od dječaka, tako da je u 2010. evidentirano 68 djevojčica ili 52% od ukupnog broja i 63 dječaka ili 48%.

U opštinama Prijedor i Bijeljina, prema evidenciji nadležnih, djevojčice su prisutnije od dječaka, dok je u Modriči, broj dječaka -16 duplo veći od broja evidentiranih djevojčica, a u Banjaluci taj broj je podjednak 14 dječaka i 13 djevojčica.

3. Prema uzrastu djece

Prema evidenciji nadležnih službi u prosjačenju su najčešće bila djeca uzrasta od 6-9 godina (49 djece) i uzrasta od 10 do 14 godina (48 djece), zatim djeca uzrasta od 15-18 godina (25 djece).

U prosjačenju je zatečeno i 4 djece uzrasta do pet godina i 5 djece ispod 3 godine života.

U Modriči najveći broj djece, njih 9 bili su uzrasta od 6-9 godina i 10-14 godina, u Banjaluci, najveći broj djece je uzrasta od 15-18 godina (14 djece) i 6-9 godina (7 djece), u Bijeljini najveći broj djece, njih 8 je uzrasta od 6-9 godina, a u Prijedoru, 19 djece je uzrasta 10-14 godina, a 16 djece je uzrasta od 6-9 godina.

4. Vrijeme u kojem su evidentirani

Vrijeme kad su djeca u najvećem broju evidentirana u prosjačenju je najčešće ljetni period i to mjesec avgust kada je evidentirano 54 djece, zatim juli mjesec - 45 djece, maj - 40 djece i juni - 36 djece.

Bez obzira što se pojava registruje tokom cijele godine, za neke opštine – Prijedor, Bijeljina, posebno je evidentno da se prosjačenje odvija upravo u ovim mjesecima. Navedeni podatak dodatno ukazuje na istaknuti problem da se radi o djeci koju organizovano dovoze u ove opštne radi prosjačenja.

Mjesec januar i novembar su mjeseci kada je zabilježen najmanji broj djece, u januaru 14, a u novembru 15 djece.

5. Uzroci prosjačenja

Kao najveći uzroci prosjačenja kod djece navodi se društveno-socijalni status, u oko 40% slučajeva, zatim disfunkcionalnost porodice-alkoholizam, nasilje u porodici i sl. - u 24%, materijalni interes u 20% slučajeva.

Kao razlozi prosjačenja kod djece navode se i prisiljenost na prosjačenje, te bježanje djece od kuće i stil života.

6. Mjere koje se preduzimaju

Prema podacima centara za socijalni rad mjere koje se preduzimaju su:

- razgovor sa roditeljima 25% centara
- razgovor sa djecom 19% centara
- posjeta porodici djeteta 16% centara
- razgovor u školi koju dijete pohađa 13% centara
- obavještavanje policije u 9% slučajeva.
- zatim kontaktiranje centra za socijalni rad odakle dijete dolazi i saradnja sa NVO.

Prema podacima MUP-a, prva mjera koja se preduzima je obavještavanje centra za socijalni rad, zatim podnošenje prijave radi pokretanja prekršajnog postupka, a stalna aktivnost je preventivno djelovanje.

7. Broj djece povratnika

Prema dobijenim podacima, broj djece povratnika u prosjačenju zabilježen je u Modriči 19 djece, u Bjeljini 12, u Gradišci 4 djece, u Višegradu 4, u Novom Gradu i Loparama po 2 djece.

Primijetno je da povratnici u prosjačenju nisu evidentirani u opštini Prijedor i Banja Luka, što opet potvrđuje da se u ove opštine djeca najčešće organizovano dovode radi prosjačenja u određenim vremenskim periodima (vrijeme godišnjih odmora), o čemu su nadležne opštinske službe upoznate.

8. Saradnja sa institucijama

Centri za socijalni rad potvrđuju da u 94% slučajeva imaju jako dobru saradnju sa institucijama, na prvom mjestu sa policijom u 42% i sa školom u 25% slučajeva. Pored toga značajnom smatraju saradnju sa domovima zdravlja, udruženjima Roma i drugim nevladinim organizacijama koje se bave ovom problematikom, te sa centrima za socijalni rad opštine iz koje dijete dolazi.

Prema ocjeni MUP-a saradnja sa drugim institucijama je veoma dobra, na prvom mjestu je saradnja sa centrima za socijalni rad, 75%, a na drugom saradnja sa osnovnim sudom, 25%.

9. Problem sa kojim se susreću centri za socijalni rad i MUP:

Najčešći problem sa kojim se susreću u radu sa djecom u prosjačenju, prema ocjeni centara za socijalni rad je:

- nesaradnja roditelja sa centrom za socijalni rad, 23% centara,
- bježanje djece iz škole, 23% centara,
- navode se i problemi u vezi sa dovedenom djecom, 15% centara i
- problemi uzrokovani nevršenjem roditeljskih prava i dužnosti, 15% centara.

Teška materijalna situacija, prisiljenost na prosjačenje i nepostojanje adekvatnih prihvatilišta se vidi kao problem ali ne primarni, s obzirom da svi oni zajedno predstavljaju problem jednak problemu - nesaradnja roditelja sa centrom za socijalni rad po tom osnovu.

Prema ocjeni centara javne bezbjednosti najčešći problem koji imaju na terenu je utvrđivanje identiteta djeteta i pronalazak roditelja djeteta.

10. Mjere u cilju prevencije

Mjere koje preduzimaju centri za socijalni rad u cilju prevencije i zaštite djece koja se bave prosjačenjem su:

- savjetodavni rad sa porodicom, 27% centara
- saradnja sa školom, 18% centara
- materijalna pomoć porodici, 18% centara
- uključivanje djece u programe prevencije, 9% centara

11. Na koji način se dolazi do informacija o djeci koja prose

Centri za socijalni rad do saznanja o djeci koja prose najčešće dolaze prijavom policije u 36% slučajeva, zatim u 32% slučajeva radom na terenu, u 25% slučajeva građani su prijavili prosjačenje djece, a u 7% slučajeva škole.

Prema podacima centara javne bezbjednosti, do saznanja o djeci koja prose u svim slučajevima dolaze radom na terenu.

12. Postojeća zakonska rješenja

Postojeća zakonska rješenja nisu na adekvatan način prepoznala ovaj problem i stvorili uslove za zaštitu djece od ovog oblika ekonomskog iskorišćavanja, mišljenje je 69 % centara za socijalni rad.

13. Prijedlozi i sugestije za rješavanje ovog pitanja

Centri za socijalni rad najčešće su isticali potrebu jačanja preventivnih programa aktivnosti i adekvatne sankcije za roditelje koji zanemaruju roditeljske dužnosti, ističući da isti najčešće podstiču djecu na prosjačenje.

Udruženja Roma sa kojima je institucija kontaktirala, za rješavanje ovog pitanja na prvo mjesto stavljaju potrebu sankcije za roditelje, ističući da isti ne sarađuju i da su oni najodgovorniji za slučajeve prosjačenja, te da samo kazna to može popraviti.

U centrima javne bezbjednosti naglašavaju da problem prosjačenja djece zahtijeva veću pažnju i bolju koordinaciju institucija koje rade na rješavanju ovog pitanja te uključivanje i brojnih drugih institucija i agencija u njegovo rješavanje (granična policija, komunalna policija, inspeksijske službe). Jedino rješenje ovog problema je prevencija, odnosno mjerama porodično pravne zaštite osigurati adekvatnu roditeljsku brigu za dijete.

VI ZAKLJUČAK

Polazeći od dobijenih informacija o ostvarivanju prava djeteta na zaštitu od ekonomskog iskorišćavanja Ombudsman za djecu RS posebno upozarava na:

Baza podataka

Vođenje adekvatne evidencije o djeci koja prose nije uređeno na jedinstven način kod nadležnih institucija. Neki centri ovu djecu evidentiraju kao djecu u riziku, neki centri kao djecu sa problemima u odrastanju, neki kao djecu u prosjačenju.

S obzirom na važnost problema i na sve rizike koji prijete ovoj djeci na ulici i posebno posljedice koje su dugotrajne za njihov razvoj, veoma je važno da se po jedinstvenim pravilima utvrdi vođenje baze podataka za ovu kategoriju djece u svim lokalnim zajednicama, što bi bio osnov i za uspostavljanje takve baze na republičkom nivou, na osnovu kojih bi se mogli definisati potrebe i prioriteti u zaštiti ove djece.

UN Komitet za prava djeteta, izražavajući svoju zabrinutost da znatan broj djece koja nisu starija od 14 godina i koji su uglavnom Romi, žive i rade na ulici, obavezao je na uspostavljanje odgovarajuće evidencije o djeci, posebno o osjetljivim kategorijama djece i djeci u riziku.

Zanemarivanje djeteta,

na žalost, danas je veoma prisutno ali se svi njegovi oblici ne prepoznaju na vrijeme. Zbog toga je izostala ne samo evidencija o tim slučajevima, već i reakcija nadležnih prema roditeljima koji na različite načine zanemaruju dijete.

Zanemarivanje je nebriga o djetetu kojom se povređuje pravo djeteta na život i razvoj, jer se zapostavljaju njegove životne potrebe, obrazovanje, zdravstvena zaštita, ljubav i pažnja, igra i slobodno vrijeme, zaštita njegove privatnosti isl.

Bez obzira u kojem obliku se zanemarivanje javlja (emocionalno, fizičko, zdravstveno ili obrazovno) i bez obzira na faktore rizika zanemarivanja djece, koji mogu biti vrlo različiti i odnose se na roditelje ili na djecu ili na socijalne faktore, svaki od oblika ostavlja posljedice na razvoj djeteta i ugrožava njegovo pravo na pravilan rast i razvoj.

Siromaštvo porodice, kojim se vrlo često pravdaju roditelji djece u prosjačenju, nikako ne znači da djeca treba da „zarađuju“ na ulici. I ako siromaštvo spada u rizične faktore, ono nikako ne opravdava odnos roditelja prema problemu prosjačenja njihove djece.

Prema podacima centara, najveći problem je nesaradnja roditelja. Taj podatak potvrđuje da se radi o roditeljima kojima briga o djeci nije prioritet. Roditelj koji ne saraduje sa centrom za socijalni rad da bi zaštitio dijete, roditelj koji ne saraduje sa školom koju njegovo dijete pohađa, ima problem i centar bi morao reagovati na način predviđen zakonom, izricanjem odgovarajućih preventivnih mjera porodično pravne zaštite - nadzor, pojačani nadzor isl.

Prema izjavama pojedinih udruženja Roma, jedini način da se djeca zaštite od prosjačenja je adekvatna reakcija prema roditeljima. Ako je lokalna zajednica u konkretnim slučajevima obezbijedila stambeni prostor, ako su djeca uključena u obrazovni sistem (dobili besplatne udžbenike, užinu i sl.), a ako majka u parku i dalje čeka da djeca na raskrsnici odrade svoj dio posla, onda sistem odgovarajućim mjerama mora djelovati prema roditelju da bi zaštitio dijete.

I prema izjavi nekih centara za socijalni rad, djeca registrovana u prosjačenju dolaze iz iste porodice (šestoro djece), pri tome je porodici riješeno stambeno pitanje, djeca su uključena u obrazovni sistem, centar preduzima potrebne mjere i dalje rješenje vidi samo u radu sa roditeljima.

Nasilje nad djecom

Svakim djelovanjem roditelja koje je protivno pravu djeteta na razvoj i odrastanje, odnosno pravu djeteta na adekvatnu roditeljsku brigu, povrijeđen je standard roditeljskog staranja, i društvo mora da reaguje na način da zaštiti dijete i njegovo pravo na zdravo odrastanje.

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici utvrđeno je da će članovi porodice poštovati prava, slobode i bezbjednost drugih članova porodice na način da ih neće ograničavati, onemogućavati ili sprečavati u ostvarivanju njihovih prava i sloboda, te da su subjekti zaštite u svim slučajevima dužni odmah reagovati i prijaviti slučaj nasilja u porodici.

Situacije u kojima se nalaze djeca u prosjačenju i posljedice koje takvo njihovo angažovanje ostavlja na njihov razvoj i odrastanje, nasilje je nad djecom, koje na žalost nije prepoznato na taj način, tako da po tom osnovu, izostaje odgovarajući postupak protiv roditelja koji ne samo da djeci dozvoljavaju, već ih i navode na prosjačenje.

Prijave koje se podnose protiv neodgovornih roditelja podnose se za prekršaj prosjačenja, ali ne i za nasilje nad djetetom niti zbog zanemarivanja djeteta po tom osnovu.

Djeca koja žive i rade na ulici su žrtve u svakom pogledu i njima treba pomoć i podrška.

Prosjačenje je jedan od najprisutnijih oblika ekonomskog iskorišćavanja djece, koji za razliku od drugih oblika iskorišćavanja djece najlakše primjećujemo.

Pravo djece na zaštitu od bilo kojeg oblika ekonomskog iskorišćavanja ne samo da je povrijeđeno, već njihovim radom na ulici i ozbiljno ugroženo.

Živeći na ulici, djeca postaju dio nje, svojim odrastanjem prilagođavaju se uslovima i zahtjevima ulice i time postaju vrlo lak plijen za sve one koji u njihovom angažovanju vide mogućnost zarade. Takvim angažovanjem od strane drugih, djeca ne vide nikakvu opasnost, naprotiv, pristaju na taj vid „organizovanja“ i rada.

Život i rad djece na ulici, njihovo prosjačenje, bez obzira da li je pod prisilom ili iz „potrebe“, posljedica je povrede njihovog prava na zaštitu od bilo kojeg oblika zlostavljanja, zanemarivanja i nemarnog odnosa. Zato je neophodno aktivnosti usmjeriti na otklanjanje uzroka koji dovode djecu na ulicu. Uzroci mogu biti različiti, ali svako dijete zahtijeva da se u odgovarajućem postupku utvrdi šta je najbolji interes za njega u konkretnoj situaciji. Baveći se samo posljedicom, problem djece na ulici, dugoročno neće biti riješen. Podnošenje prekršajnih prijava protiv roditelja, do sada nije dalo rezultate, a rijetki prekršajni postupci najčešće se pravdaju lošim materijalnim stanjem u porodici i time da bi svaka kazna izrečena u ovom postupku porodici dodatno ugrozila budžet.

NEOPHODNO JE

- obezbijediti efikasniju koordinaciju nadležnih institucija i službi za sprovođenje akcionog plana za rješavanje problema Roma,
- osigurati sistemsko prikupljanje podataka i vođenje odgovarajućih evidencija u svim lokalnim zajednicama o djeci i riziku, na osnovu kojih bi se imali podaci za cijelu Republiku, a koji bi bili osnova za planiranje programa i akcija za unapređenje položaja ove kategorije djece,
- osigurati obavezno osnovno obrazovanje koje mora uključiti svu djecu, i posebno, preduzeti potrebne mjere da obuhvat djece romske nacionalnosti u predškolskim ustanovama bude što veći,
- pri tom je važno pratiti njihovo školovanje kako bi se otklonili uzroci koji dovode do njihovog odustajanja od daljeg školovanja, odnosno ne upisivanja u srednju školu po završenom osnovnom obrazovanju, te razvijati dodatne programe edukacije prilagođene njihovim potrebama i njihovom uzrastu,
- neadekvatna roditeljska briga i rano otkrivanje djece u riziku-djeca u prosjačenju, koja napuštaju školu, bježe iz škole, imaju problem sa alkoholom isl. zahtijeva stalnu i stvarnu saradnju nadležnih institucija u prepoznavanju ove djece i pravovremenog reagovanja nadležnih,
- jačanje timova centara za socijalni rad za pravovremeno i adekvatno reagovanje u svim situacijama kada su djeca bez adekvatnog roditeljskog staranja, prije svega mjerama porodično pravne zaštite,
- jačanje saradnje vaspitno obrazovnih ustanova i centara za socijalni rad kako u prevenciji i suzbijanju ove pojave tako i u rješavanju pojedinačnih slučajeva,
- jačanje saradnje nadležnih institucija i nevladinog sektora, posebno udruženja koja se bave problematikom Roma i njihovo uključivanje u izradu planova i programa, ali i u aktivnosti za njihovu realizaciju,
- jačanje svijesti i edukacija odraslih o obavezi prijavljivanja svih slučajeva iskorišćavanja djece, zanemarivanja i zlostavljanja djece, odnosno prepoznavanja svih situacija koje ugrožavaju bezbjedno odrastanje djece i adekvatnog reagovanja,

- preventivnim mjerama i aktivnostima jačati kapacitete roditelja i njihovu odgovornost za postupanje protivno interesu djeteta, odnosno, ne preduzimanje potrebnih mjera u cilju zaštite djeteta,
- u cilju adekvatne zaštite djece koja su u riziku, neophodno je definisati pravila i procedure postupanja nadležnih organa-obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita, policija i drugi - za situacije u kojima se djeca nađu - napuštanje škole, problemi u ponašanju, prosjačenje isl, odnosno donijeti Protokol o postupanju sa djecom u riziku.

Ombudsman za djecu

mr Nada Grahovac

